

บรรณานุกรม

ภาษาไทยหนังสือ

- กฤษณา สินไชย และรัตนา ภาชาฤทธิ์. ความเป็นมาของแบบเรียนไทย. กรุงเทพมหานคร : จงเจริญการพิมพ์, 2520.
- โกวิทย์ ประवालพฤษ์ และภณิกา กุศล. เอกสารการสอนชุดวิชาจริยศึกษา. หน่วยที่ 1-5 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช. "จริยธรรมในสังคมไทย" ใน ธีระพร อูวรรณโณ (บรรณาธิการ) จริยธรรมกับการศึกษา, เอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเฉลิมถวัลยราชสมบัติครบ 100 ปี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. เอกสารเรื่องการจัดการศึกษาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนคร : โรงพิมพ์ครุสภา, 2511.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. สังคมไทย 2529. รายงานการวิจัย กองศึกษาและเผยแพร่การพัฒนา ม.ป.ป.
- จันทร์ฉาย ภัคฉติคม. ประวัติศาสตร์ไทย 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.
- เจือ สตะเวทิน. คติไทย. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ร้อยตรีอรัญ พานิชกุล ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันที่ 1 เมษายน 2515.
- ฉวีวรรณ กীরติกร. การประถมศึกษากับลายสือไทย. เอกสารสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, 2526.
- ชลดา เรื่องรักษลิขิต. ชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529. (พิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาสฉลอง 200 ปี เกิดของสุนทรภู่ ในปี พ.ศ.2529)

- ไชยยศ เหมะรัชตะ และคณะ. ปัญหาสังคมที่มีผลต่อความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของชาวกรุงเทพมหานคร. รายงานการวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- ชาเวียร์ ปอล, ผู้แปล. ประวัติศาสตร์แห่งพระราชอาณาจักรสยาม. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, 2530.
- ณรงค์ พ่วงพิศ. ประวัติศาสตร์ไทย 3 ประวัติศาสตร์การปกครองและการเมืองไทย. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523.
- _____ . พื้นฐานอารยธรรม อารยธรรมไทยและอารยธรรมตะวันตกยุคใหม่. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523.
- ดวงเดือน พิศาลบุตร. ประวัติการศึกษาไทย. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- คณัย ไชโยธา. ประวัติ. 302 ประวัติศาสตร์นิพนธ์ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเคียนส์โตร์, 2527.
- ถนอม อานามวัฒน์ และคณะ. ประวัติศาสตร์ไทยยุคก่อนประวัติศาสตร์ไทยถึงสิ้นอยุธยา. ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงรุ่งการพิมพ์, 2522.
- ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา. 100 ปี ประถมศึกษาเพื่อทวยราษฎร์. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, 2527.
- นิรมล ธีรณสาร สวัสดิ์บุตร. แนวคิดทางการศึกษาของบุคคลสำคัญของไทยในรอบสองร้อยปีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ : พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธีรณสาร, 2526.
- นิพนธ์ สุขสวัสดิ์. ว่าด้วยเรื่องแบบเรียนภาษาไทย. โครงการตำรา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, 2521.
- เนตรนภิศ นาควัชระ และคณะ. วัดในกรุงเทพฯ : การเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี (พ.ศ. 2325-2525). เอกสารอัคราเนารายงานการวิจัย ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.

- เบญจวรรณ สุนทรากุล. วิวัฒนาการของแบบเรียนไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518.
- ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง. เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนศึกษา. หน่วยที่ 5-11, พิมพ์ครั้งที่ 4 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527.
- ประยูร ศรีประสาธน์. เอกสารประกอบการสอนวิชาหลักและพื้นฐานการศึกษาไทย. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.
- พระราชวรมณี. รากฐานพุทธจริยศาสตร์ทางสังคมเพื่อสังคมไทยร่วมสมัย. วีระ สมบูรณ์ แปล สำนักพิมพ์เทียนวรรณ, 2528.
- _____ . การศึกษาของคณะสงฆ์ที่ร่อทางออก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2529.
- พระเทพเวที. ทำอย่างไรจึงจะได้เชื่อเรื่องกรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สติรุ่งแสงการพิมพ์, 2531.
- _____ . หลักการสำหรับคนสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สติรุ่งแสงการพิมพ์, 2531.
- พุทธทาสภิกขุ วิธีแก้ปัญหาคอครบครัว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2517.
- เพียงฤทัย วาสนุมา แปล. บันทึกเรื่องมัสซึ่งแห่งกรุงสยาม. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, 2524.
- พร รัตนสุวรรณ. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภาค 2. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญาน, 2527.
- พรเพ็ญ ปทุมศิริ. วิวัฒนาการของหลักสูตรประถมศึกษา. เอกสารอัครสำเนาฝ่ายพัฒนาหลักสูตรประถมศึกษา ศูนย์พัฒนาหลักสูตร, ม.ป.ป.
- ไพฑูริย์ มีกุล และคณะ. ประวัติศาสตร์ไทยยุคก่อนประวัติศาสตร์ไทยถึงสิ้นอยุธยา. ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงรุ่งการพิมพ์, 2522.

- ไพฑูริย์ สีนลาร์จน์. "คำนำ" ใน ธีระพร อุวรรณโณ (บรรณาธิการ) จริยธรรมกับการศึกษา
เอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- มงคล สุวรรณเมฆ. อนุสรณ์สุนทรภู่ 200 ปี. สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยใน
พระบรมราชูปถัมภ์จัดพิมพ์เผยแพร่, 2529.
- รัตนา ตุงคสวัสดิ์. พื้นฐานการศึกษาทางสังคม. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- รอง ศยามานนท์. ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435-2507. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา,
2507. (พิมพ์เป็นที่ระลึกในวันครบรอบเจ็ดสิบสองปีของกระทรวงวันที่ 1 เมษายน
พ.ศ. 2507.
- ล้นจี หะวานนท์. การศึกษากับสังคมไทยก่อนสมัยปฏิรูปการศึกษา : วิเคราะห์จากศิลาจารึก
หลักที่ 1 และกฎหมายตรา 3 ดวง. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- สิงจง สุวรรณโกสิน แพล. ชีวิตความเป็นอยู่ในกรุงสยามในทัศนะของชาวต่างประเทศ
ระหว่าง พ.ศ.2383-2384. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, 2525.
- วารี ธีระจิตร. แนวคิดทางการศึกษาของเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี. รายงานการ
วิจัย คณะครุศาสตร์ ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- วิชาการ, กรม. ความเป็นมาของหลักสูตรสามัญศึกษา. เอกสารประกอบการพิจารณา
ปรับปรุงหลักสูตร ในปีการศึกษาระหว่าง พ.ศ.2513 กระทรวงศึกษาธิการ,
2513.
- _____. หลักสูตรประถมศึกษา สถาปัตยกรรมและแนวโน้มในอนาคต. เอกสารทางวิชาการ
ประกอบการสัมมนาระดับชาติ เรื่องหลักสูตรประถมศึกษา 22-25 กรกฎาคม 2530.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. แนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521. พิมพ์ครั้งที่ 2
กระทรวงศึกษาธิการ, 2525.
- สมคิด ศรีสิงห์ และคณะ. ประวัติศาสตร์ไทยยุคก่อนประวัติศาสตร์ไทยถึงสิ้นอยุธยา. ภาควิชา
ประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์แสงรุ่งการพิมพ์, 2522.

สมบัติ จำปาเงิน. พจนะ-สารานุกรมฉบับทันสมัย เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2533.

สมบูรณ์ พรรณาภ. ประวัติและปรัชญาการศึกษาไทย. ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเคียนสตรี, 2524.

สมพงษ์ จิตระดับ. การสอนจริงศึกษาในระดับประถมศึกษา. โครงการตำรา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

สุณีย์ อัครศาสตร์. ความเป็นมาของแบบเรียนภาษาไทย. ภาควิชาภาษาไทย คณะศึกษามนุษย์ ศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูธนบุรี, 2526.

สุพัตรา ชุมเกตุ. การศึกษาไทย อีต ปัจจุบัน และแนวโน้ม. ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2523.

สำลี ทองธิว. การศึกษาและอำนาจ. เอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

เสฐียรโกเศศ. ประเพณีต่าง ๆ ของไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2529.

อัจฉรว. ชีวพันธ์. 100 ปีประถมศึกษาเพื่อทวยราษฎร์. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, 2527.

อำไพ สุจริตกุล. กลวิธีสอนจริงศึกษาและการสอดแทรกคุณธรรมในการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา. ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

_____. ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 เล่ม 1,2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2528.

_____. 200 ปีสุนทรภู่ประวัติและบรรณานุกรมงานพิมพ์. คณะกรรมการอำนวยการโครงการฉลอง 200 ปี กวีเอกสุนทรภู่ จัดพิมพ์เผยแพร่, 2529.

วิทยานิพนธ์

- กฤษณ มธุรสจำนรร. การวิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือเรียนสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2527.
- เกตมณี มากมี. การสอนของครูสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนที่ได้รับการฝึกอบรมจากโครงการฝึกอบรมครูประจำการในการสอนสอดแทรกจริยธรรมตามหลักสูตรประถมศึกษาตามการรับรู้ของครูและนักเรียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- โกศล มีคุณ. การวิจัยเชิงทดลองฝึกอบรมการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและทักษะในการสวมบทบาทของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษา. ปริญญาโทศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.
- จินดา อาจิมสมาจาร. ปัญหาการสอนจริยธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ในเขตการศึกษา 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- จิราภรณ์ หิรัญเกื้อ. การสำรวจกิจกรรมสร้างนิสัยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- จุไรรัตน์ มณีรัตน์. ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับปัญหาการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรมให้แก่เด็กเรียนโรงเรียนอาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- ฉลวยศรี มีใจเย็น. การทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญู-กตเวทิตะของนักเรียนชั้นประถมปีที่ 5. ปริญญาโทศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526.
- ชวลี นาคทัต. อิทธิพลของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศีลธรรม. ปริญญาโทศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.

- เชี่ยวชาญ โสมชั้นเงิน. การวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร พ.ศ.2521 ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-2
เกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาบริหาร-
การศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- ชมนาค คร้ามศรี. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพลักษณะพ่อแม่ ลักษณะผู้ใหญ่
ลักษณะเด็ก กับการพัฒนาทางจริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในโรงเรียน
สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์, 2528.
- ชุติมา อ่อนละม้าย. สภาพการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- ชัยวัฒน์ ปัญญา. พัฒนาการของลูกเสือไทยตั้งแต่พุทธศักราช 2454 ถึง 2528. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย, 2528.
- ทศพร มณีศรีขำ. การพัฒนาจริยธรรมด้านความสามัคคีโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม. วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.
- ทิพย์สุดา นิลสินธพ. การสร้างแบบทดสอบความพร้อมด้านจริยธรรมสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- ธำรง น่วมศิริ. การทดลองใช้ข่าวหนังสือพิมพ์สร้างเป็นสถานการณ์จำลองในการสอนจริย-
ศึกษาเพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมและพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2527.
- นา กัลยาณสุด. การสร้างชุดการสอนเรื่อง "ความกตัญญู ความเอื้อเฟื้อ และความสามัคคี"
สำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่สอง. วิทยานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.

- นางลักษณ์ จันทรแสนโรจน์. ปัญหาการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2528.
- นันทนา วัฒนสุข. บทบาทของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เกี่ยวกับท่านบำรุงพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.
- นันทิยา ยิ่งเจริญ. การศึกษาพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2527.
- บุบผา เรืองรอง. การเปรียบเทียบความคิดรวบยอดเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่สามที่เรียนด้วยกิจกรรมการเล่นิทานกับกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมุติ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- ประติษฐ์ พรหมเสนา. การนำวิธีสอนสมัยพุทธกาลมาใช้สอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- ประเสริฐศรี เอื้อนครินทร์. การทดลองใช้เทคนิค "แม่แบบ" เพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.
- ปราณี วิฑูรวานิชย์. การสอนศีลธรรมในโรงเรียนอาชีวศึกษาชั้นสูง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515.
- สุสดี จิระวัฒนกิจ. การศึกษาพัฒนาการการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามคุณลักษณะค่านิยมพื้นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในเขตการศึกษา 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2526.

- พรเลขา ตูลารักษ์. การสอนที่ลธรรมในโรงเรียนอาชีวศึกษาชั้นสูง. วิทยานิพนธ์ปริญญา-
มหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2518.
- พาสนา กิจถาวร. บทบาทของคณะสงฆ์ในเรื่องการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุล-
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.
- พิชาญ ส้าอางศรี. การทดลองสอนจริยศึกษาด้วยวิธีแบบซินดิเคท (SYNDICATE)
ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-
วิโรฒ ประสานมิตร, 2527.
- พรณี สุวดี. การเปรียบเทียบมโนทัศน์ทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่สามที่
เรียนด้วยกิจกรรมการละเล่นพื้นเมืองของเด็กภาคเหนือกับกิจกรรมตามแผนการสอน
ของกระทรวงศึกษาธิการ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- พรณี ลิมวิวัฒนา. การใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการสอนจริยธรรมระดับชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
2523.
- พรณสว่าง สุวรรณรงค์. การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ด้านจริยศึกษาของนักเรียนในระดับ
ประถมศึกษาโดยใช้สไลด์เทปกับการแสดงบทบาทสมมุติ. วิทยานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528.
- เพ็ญจันทร์ กู้ประเสริฐ. การสอนที่ลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพระนคร
และธนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513.
- เพ็ญจันทร์ ทัพประเสริฐ. การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาภาคบังคับ
ของไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชา사วัตตศึกษา คณะครุศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

- มลินทร์ สำเภาเงิน. การศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนจากการประเมินผลหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 กับ 2521. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.
- มณฑล ไตรรัตน์สิงห์กุล. การวิเคราะห์วิธีการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หกตามหลักอริยสัจสี่. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.
- มาลินี กุลมาตย์. การเปรียบเทียบการคาดหวังของครู ครูใหญ่ และศึกษานิเทศก์ที่มีต่อประสิทธิภาพของหลักสูตรประโยคประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.
- มนูญ ลาขโรจน์. นโยบายการจัดการศึกษาสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2453-2468). วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521.
- ยาใจ จุลพงษ์. ประเภทของการอบรมเลี้ยงดูตามการรับรู้กับระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมปีที่สาม ในจังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.
- ระลึก ธานี. นโยบายและการจัดการศึกษาภาคบังคับของไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ.2475-2503). วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522.
- ลัดดา สุวรรณกุล. พัฒนาการของหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.
- วารุณี โอสตารมย์. การศึกษาในสังคมไทย พ.ศ.2411-พ.ศ.2475. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาอักษรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.

- วิเชียร ทองนุช. เปรียบเทียบการคิดให้เหตุผลตามหลักการอนุรักษ์และการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่มีการอบรมเลี้ยงดูและภูมิหลังทางสังคมต่างกัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521.
- วิเชียร วงษ์ชมภู. การศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนจริยศึกษาโดยใช้หนังสือการ์ตูนที่มีตัวเดินเรื่องที่นักเรียนรู้จักและไม่รู้จักเป็น "แม่แบบ". วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528.
- วรรณาสุตินิจิตร. การทดลองสอนจริยศึกษาโดยการสร้างศรัทธาแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่สาม. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- วรรณาศิริทรัพย์ากร. การศึกษาพัฒนาการการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี ด้วยวิธีการแสดงบทบาทสมมุติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2525.
- วาสนายศปัญญา. การวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร พ.ศ.2521 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- วิริยะ บุญยะนิवासัน. การเปรียบเทียบการสอนจริยธรรมโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนแบบธรรมดา ระดับประถมศึกษาปีที่หก. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2523.
- วิริยาภรณ์ ชัยชลทรัพย์. การทดลองสอนความกตัญญูแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกันโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525.
- วิมลวรรณ ทองปรีชา. พระประวัติและพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2507

- วัชรินทร์ บรรณเกียรติ. การศึกษามโนทัศน์ทางจริยธรรมในหนังสืออ่านสำหรับเด็กที่ชนะการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พุทธศักราช 2515-2527. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. นโยบายการจัดการศึกษาของไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2512.
- ศิริ พุทธมาศ. แนวคิดทางด้านการเมืองและการศึกษากับบทบาททางการศึกษาของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- ศักดิ์ เจริญบุรีรัตน์. การสร้างแบบทดสอบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2526.
- ศิริภา จามรมาน. การทดลองสอนความยุติธรรมแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกันโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525.
- ศิริพร ภูมิรัมย์. การเปรียบเทียบความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก ซึ่งสอนด้วยกิจกรรมคัดสรรกับกิจกรรมตามแผนการสอนปกติ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- สกล เทียงแท้. ผลการใช้วิธีอภิปรายกลุ่มในการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมในเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มาจากสภาพสังคมในโรงเรียนที่ต่างกัน. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525.
- สมกมล ดาวรกิจ. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต

- ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2528.
- สมชาย พุ่มพิมล. การทดลองสอนความเมตตาครูผู้แก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญา
ต่างกันโดยใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรี-
นครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525.
- สมเดช ลีแสง. การทดลองสอนการยกย่องระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 6. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2525.
- สำเนียง เพชรจอม. การทดลองสอนความสุภาพอ่อนน้อมแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญา
ต่างกันโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-
วิโรฒ ประสานมิตร, 2525.
- สมพร พลอยงาม. การทดลองสอนความเชื่อมั่นในตนเองแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติ-
ปัญญาต่างกันโดยกลุ่มสัมพันธ์. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรี-
นครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525.
- สนิท ทรัพย์วารี. การทดลองสอนโดยใช้สไลด์-เทป เพื่อยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528.
- สมใจ สุริยะกุล. การสร้างบทเรียนสื่อประสมในวิชาจริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในอำเภอ
ปะเหลียน จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-
วิโรฒ ประสานมิตร, 2523.
- เสกสรรค์ อรรถยานันท์. การวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร พ.ศ.2521 ระดับชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 3-4 เกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชา
บริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2527.

- สุจิตรา บัวคำภา. การศึกษาการสอนจริยศึกษาด้วยการใช้และไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมุติในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525.
- สุนีย์ ชินศักดิ์ชัย. การทดลองใช้หุ่นมือเป็น "แม่แบบ" เพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525.
- สุคา ชินะวานิช. ปัญหาการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2528.
- สันติ บัณฑิตพรหมชาติ. ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับสถาบันสงฆ์ : ศึกษากรณีพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- สายสมร ชาตียนานท์. ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับความสามารถด้านเหตุผลกับการอบรมเลี้ยงดูของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526.
- สายทิพย์ จิตตมาศ. บทบาทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในสังคมไทย พ.ศ.2489-2526. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- สิริพร แก้วน่วม. การศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 12. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2526.
- สุวีร์รัตน์ พันธุ์ดี. การศึกษาจริยธรรมที่ปรากฏในหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ใช้อยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529.
- สุภา อักษรดิษฐ์. การวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

- อนัน ศรีปโชติ. วิเคราะห์สอนหลักธรรมในศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามของเจ้าอาวาสกับ
อิมาม ครูพุทธกับครูมุสลิม และพ่อแม่พุทธกับพ่อแม่มุสลิม ศึกษาเฉพาะกรณีเขต
พระโขนง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล,
2527.
- อารยา เกษมณี. ปัญหาการสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย, 2519.
- อาภรณ์ ปรีดาสุวรรณ. การสอนของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
ที่ได้รับการฝึกอบรมจากโครงการฝึกอบรมครูประจำการในการสอนสอดแทรกจริย-
ธรรมตามหลักสูตรประถมศึกษาตามการรับรู้ของครูและนักเรียน. วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2528.
- อัจฉรา จตุรพิชพร. การสอนจริยธรรมด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในระดับประถมศึกษาปีที่ 6
โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2523.
- อุไรวรรณ ฐูปเจริญ. การเปรียบเทียบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 2 โรงเรียนทวีธาภิเศกระหว่างการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการ
สอนแบบธรรมคา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตร-
ศาสตร์, 2526.
- อุษา ชัยโชติชัย. การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในระยะปี พ.ศ.2432-2490. วิทยา-
นิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- อำนาจ รุจิราวรรณ. การศึกษาเปรียบเทียบการเรียนการสอนจริยศึกษา ในระดับชั้นมัธยม-
ตอนต้นในความควบคุมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหา-
นคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชามนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.

บทความและวารสาร

- ทิพวัน เวศภาวี. "การเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษาในรัตนโกสินทร์สมัย" จันทร์เกษม
107 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2525) : 17-33.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, มล. "การศึกษาตามพุทธวิธีจะมีได้หรือไม่ในสมัยปัจจุบัน" วารสาร
วัฒนธรรมไทย (เมษายน 2524) : 15-24.
- พระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน. "การพัฒนาจิตใจ" จุลสารสภาวะแควดล้อม 6,4
(กรกฎาคม-สิงหาคม 2530) : 14-17.
- สาโรช บัวศรี. "จริยธรรมศึกษา" วารสารวัฒนธรรม 20,10 (ตุลาคม 2526) : 4-9.
- สุนน อมรวิวัฒน์. "การสร้างเสริมศีลธรรมในสถานศึกษา" วารสารครุศาสตร์ 11,4
(เมษายน-มิถุนายน 2526) : 43-54.
- สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน. "สรุปรายงานวิจัยเรื่องพัฒนาการการใช้เหตุผลทางจริยธรรม"
สารพัฒนาหลักสูตร 42 (กันยายน 2528) : 30-34.
- อนันต์ จันทร์กวี. "หัวข้องานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร" ข่าวสารวิจัยการศึกษา 9,6
(สิงหาคม-กันยายน 2529) : 11-17.
- อำไพ สุจริตกุล. "การฝึกสมาธิด้วยการเดินจงกรมกำหนดอิริยาบถในแถวหลังการเคารพ
ธงชาติ" ใน ทิศทางที่ท้าทาย, หน้า 92-98. สุนน อมรวิวัฒน์, บรรณาธิการ.
โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2530.
- _____. "แนวคิดใหม่ในการใช้เพลงประกอบการสอนจริยศึกษา" ใน บทบาทของครูและ
การสอนจริยศึกษา, หน้า 30-31. สมาคมศาสนสัมพันธ์แห่งประเทศไทย, 2525.

เอกสารจดหมายเหตุ

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง.เอกสารส่วนบุคคล สบ.4.2/13 พระยาอนุমানราชชน

เรื่องประเพณีการศึกษาสมัยก่อน.

- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.2/2 ตรวจและจัดโครงการศึกษา, ร่างกฎที่ 1,2 ที่คัด
สำหรับการศึกษาเป็นหลักสูตรในโรงเรียนมูลสามัญ ร.ศ.111.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.2/3 ตรวจและจัดโครงการศึกษา, ความเห็นของเจ้าพระยา-
วิสุทธรุขยศักดิ์ เรื่องการจัดการศึกษา ร.ศ.117.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ.2/12 ประมวลศึกษาพิเศษ ภาค 1 หัวข้อการสอนสำหรับ
ประถมศึกษา ออกวันที่ 1 ตุลาคม 2465.
- ____. เอกสารส่วนบุคคล สบ.2.32/4 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เรื่องส่ง
พระราชบัญญัติประถมศึกษาและข้อบังคับกระทรวง คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ
ที่ 95/7173 เรื่องการให้การศึกษาแก่เด็กเกี่ยวกับศาสนา 1 มกราคม 2467.
- ____. เอกสารส่วนบุคคล สบ.2.32/4 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เรื่องส่ง
พระราชบัญญัติประถมศึกษาและข้อบังคับกระทรวง ประมวลศึกษาพิเศษ ภาค 2
ระเบียบการสอนความรู้ที่เรียนแผนกประถมศึกษา 15 ธันวาคม 2465.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 7 ศ.6/6 เรื่องหนังสือสอนเด็กที่ได้รับรางวัลและพระราชทานไป
ตามที่ตั้งต่าง ๆ 18 พ.ค.-29 ก.ค.2472.
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 7 ศ.2/10 ประกาศเรื่องให้พระภิกษุสั่งสอนจรรยาตามโรงเรียน
กรกฎาคม พ.ศ.2471.
- ____. เอกสารส่วนบุคคล สบ.5.1.2/3 ม.ล.ปิ่น มาลากุล การบริหารการศึกษา
เรื่องปัญหาเยาวชน.

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารส่วนบุคคล สบ.5.1.2/3 ม.ล.ปิ่น มาลากุล
โครงการส่งเสริมศิลปกรรมเยาวชน.

____. เอกสารส่วนบุคคล สบ.5.1/10 ม.ล.ปิ่น มาลากุล การแก้ไขศิลปกรรมที่เสื่อม
ทรามและการปฏิบัติราช.

____. เอกสารส่วนบุคคล สบ.5.2.2/71 ม.ล.ปิ่น มาลากุล โครงการอบรมศาสนาแก่
เยาวชน.

____. เอกสารส่วนบุคคล สบ. 5.1/10 (166) ม.ล.ปิ่น มาลากุล ระเบียบว่าด้วยการ
แสดงตนเป็นพุทธมามกะของนักเรียน พ.ศ.2491.

____. เอกสารส่วนบุคคล สบ.5.2.7/18 ม.ล.ปิ่น มาลากุล การบริหารการศึกษา
เรื่องการประชุมอบรมเรื่องปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนประชาบาลหมวดที่ 4
ระเบียบวิธีการสอนวิชาต่าง ๆ พ.ศ.2495.

____. เอกสารส่วนบุคคล สบ.5/17 ม.ล.ปิ่น มาลากุล เรื่องขอเชิญเป็นประธานในพิธี
เปิดการประชุมทางวิชาการเรื่องการสอนจริยศึกษา เมษายน พ.ศ.2506.

"สอนศิษย์" หอสมุดแห่งชาติ. หนังสือสมุดไทยชาวกา อักษรไทยเส้นหมึก เลขที่ 36.

หลักสูตร

ธรรมการ, กระทรวง. หลักสูตร พ.ศ.2438.

____. หลักสูตรกรมศึกษาธิการสำหรับสามัญศึกษาชั้นประถมและมัธยม ร.ศ.124.

____. หลักสูตรสำหรับโรงเรียนผู้หญิง ร.ศ.126.

____. หลักสูตรมูลศึกษา ร.ศ.128. พระนคร : โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2452.

____. หลักสูตรสามัญศึกษา ร.ศ.130. พิมพ์ครั้งที่ 2 พระนคร : โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2454.

____. ประมวลศึกษาภาค 2 หลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ.2464.

____. หลักสูตรประถมศึกษาสามัญชายและหญิง (จากประมวลศึกษาภาค 2). พระนคร :
โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2467.

____. ประมวลศึกษาภาค 2 หลักสูตรชั้นประถมศึกษา พ.ศ.2480. พิมพ์ครั้งที่ 3 พระนคร :

โรงพิมพ์วัดสังเวช, 2480.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. หลักสูตร พ.ศ.2497. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2491.

____. หลักสูตร พ.ศ.2498. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2498.

____. หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้น พ.ศ.2503. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
คุรุสภา, 2518.

____. หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.2503. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์คุรุสภา, 2518.

____. หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2521.

สัมภาษณ์

ก่อ สวัสดิพิพาณิชย์. รองประธานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์
2531.

ดวงเดือน พิศาลบุตร, อาจารย์ภาควิชาครุศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2531.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. อาจารย์สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2531.

พระเทพวิสุทธิเมธี. เจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ปากเกร็ด นนทบุรี. สัมภาษณ์,
19 มกราคม 2531.

พระเทพเวที. สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2531.

พระพยอม กัลยาโณ. เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว บางใหญ่ นนทบุรี. สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์
2531.

สุน อมรวิวัฒน์. อาจารย์ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2531.

สมพร วัฒนมหาตน์. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดวิเศษการ บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร.
สัมภาษณ์, 21 มกราคม 2531.

ภาคผนวก

- ก. การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์และตัวอย่างงานวิจัยเชิงประวัติศาสตร์
- ข. การสัมภาษณ์ (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ แบบสัมภาษณ์)
- ค. การใช้บริการหอจดหมายเหตุ และห้องหนังสือโบราณ
- ง. ประกาศ 8 ฉบับ
- จ. ภาพประกอบ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์
(HISTORICAL RESEARCH)

ความหมายของประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์ คือ การศึกษาเพื่อเข้าใจอดีตของสังคมมนุษย์ในมิติของเวลา

(นิธิ เอียวศรีวงศ์ และ อากม พัทธยะ 2525 : 12)

ประวัติศาสตร์ คือ ประสบการณ์ที่มีหลักฐานของมนุษย์ชาติ และมนุษย์สามารถหาประโยชน์จากประสบการณ์ได้ไม่ว่าในความรู้แขนงใด

(ธิติมา พิทักษ์ไพรวรรณ 2525 : 19)

ประวัติศาสตร์ คือ การบันทึกเรื่องราวที่มีความหมายและความสำเร็จของมนุษย์อันเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามเวลา

(สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ 2527 : 63)

ประวัติศาสตร์ คือ ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วในอดีตแห่งมนุษย์ชาติ และบันทึกเรื่องราว การศึกษาค้นคว้า การตรวจสอบ พิจารณาไตร่ตรอง หรือวินิจฉัยเรื่องราวของการกระทำของมนุษย์ในอดีตโดยอาศัยหลักฐานที่ยังคงตกค้างมาจนถึงปัจจุบัน

(คณัย ไชยโยธา 2527 : 5-6)

สรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์ คือ การศึกษาเพื่อเข้าใจอดีตของสังคมมนุษย์ในมิติของเวลาจากบันทึกและหลักฐานที่ปรากฏและสามารถนำประสบการณ์ในอดีตมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อปัจจุบันและอนาคตได้

ชนิดของประวัติศาสตร์

1. ประวัติศาสตร์การเมือง เป็นสาขาหนึ่งที่น่าสนใจมากที่สุดของประวัติศาสตร์ตั้งแต่ยุคต้น ๆ เพราะความสนใจอันนี้เป็นธรรมชาติมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์ในอดีตและปัจจุบันมีผู้นำทางการเมืองและสถาบันทางการเมือง ดังนั้นผู้นำจึงได้รับความสนใจมากกว่าสามัญชนและถือว่าผู้นำเป็นผู้ก่อตั้งสังคม หลักฐานและเอกสารอันเป็นประโยชน์แก่นักประวัติศาสตร์ในอดีตที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางการเมืองย่อมเกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญทางการเมือง

2. ประวัติศาสตร์สังคม ในระยะแรกประวัติศาสตร์สังคมให้ความสนใจสังคมของประชาชนในเรื่อง ศาสนา เศรษฐกิจของชาติ ศิลธรรม ธรรมเนียม ประเพณี อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ศิลปกรรม วัฒนธรรม นักปราชญ์ชาวเยอรมันกลุ่มแรกที่ทำให้ความสนใจต่อประวัติศาสตร์สังคมด้วยการพยายามเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตทางสังคมและธรรมเนียมประเพณีของชาวเยอรมันยุคกลางและยุคปัจจุบัน
3. ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ เป็นวิชาว่าด้วยกิจกรรมเศรษฐกิจของมนุษย์ในอดีต และได้พัฒนาอยู่เพียงในคริสต์ศตวรรษที่ 19 เท่านั้น ความสนใจประวัติศาสตร์เศรษฐกิจเกิดขึ้นในช่วงเวลาการดำเนินการค้าของชาติกับชาวต่างประเทศเป็นสำคัญ ได้รับความสนใจอย่างจริงจังหลังการปฏิบัติอุตสาหกรรม การศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับสถาบันทางเศรษฐกิจได้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป
4. ประวัติศาสตร์กฎหมาย เป็นประวัติศาสตร์อิสระอีกสาขาหนึ่งที่ได้พัฒนาขึ้นในสมัยปัจจุบัน นักประวัติศาสตร์กฎหมายได้ศึกษาพัฒนาการทางกฎหมายและชี้ให้เห็นว่ากฎหมายได้มีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมอย่างไร
5. ประวัติศาสตร์การทูต แม้ประวัติศาสตร์การทูตจะจัดเป็นสาขาหนึ่งของประวัติศาสตร์การเมือง แต่ประวัติศาสตร์การทูตได้พัฒนาขึ้นเป็นระเบียบวิจัยอิสระ ว่าด้วยการติดต่อใกล้ชิดระหว่างสมาชิกของชุมชนนานาชาติ ได้มีการปรับปรุงวิธีการติดต่อ สื่อสารพัฒนาขึ้น สร้างสภาพหลักกฎหมายเพื่อควบคุมการติดต่อสัมพันธ์ด้านการต่างประเทศของนานาประเทศ การศึกษาความสัมพันธ์ด้านการต่างประเทศต้องอยู่ในขอบเขตของการทูตสมัยใหม่ สงครามเย็น กลุ่มประเทศต่าง ๆ และการสร้างองค์การสหประชาชาติได้ทำให้ขอบเขตประวัติศาสตร์การทูตกว้างขึ้น
6. ประวัติศาสตร์การทหาร มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประวัติศาสตร์การเมืองในสมัยใหม่ประวัติศาสตร์การทหารได้มีการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับสาเหตุของสงครามยุทธศิลป์ และวิธีทำสงคราม องค์ประกอบเกี่ยวกับกลไกสงคราม รวมทั้งอาวุธยุทธโธปกรณ์
7. ประวัติศาสตร์เหตุผล ว่าด้วยมโนคติ ข้อคิดเห็น และคตินิยม ซึ่งได้ก่อรูปเป็นประวัติศาสตร์มนุษย์ขึ้น เนื้อหาสาระส่วนใหญ่ของประวัติศาสตร์เหตุผลได้มาจากการพิจารณาผลงานของผู้สร้างงานที่มีอิทธิพลทางปัญญา ความคิด และวัฒนธรรม กว่าความคิดเหล่านั้นมีอิทธิพล

อย่างไรต่อคนที่ได้รับการศึกษาและแม้กระทั่งสามัญชนที่ไม่ได้รับการศึกษา เพราะเชื่อว่าทุกสังคมจะต้องต้องมีบุคคลที่มีบทบาทในการเผยแพร่ความคิดเพื่อหล่อหลอมโลกทัศน์ให้กับคนในสังคม

8. ประวัติศาสตร์สากล หรือ ประวัติศาสตร์โลก ชัดแย้งกับประวัติศาสตร์แห่งชาติ หรือประวัติศาสตร์เฉพาะตรงที่ประวัติศาสตร์สากลได้นำแนวคิดของโลกมาใช้ในด้านความเป็นการพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่และการปรับปรุงวิธีการคมนาคมใหม่ ผลคือทำให้ประชาชนที่อยู่บริเวณต่าง ๆ ได้มาใกล้ชิดกันและรู้สึกเป็นที่พอใจว่านักประวัติศาสตร์ต้องนำแนวคิดของนานาชาติมาใช้ ยูเนสโกยอมรับว่าประวัติศาสตร์สากลว่าเป็นสาขาที่าคีที่สุดแล้วรับไปเขียนประวัติศาสตร์มนุษยชาติ เนื่องจากสามารถรวบรวมวัตถุดิบในการเขียนได้มา (คณย ไชโยธา 2527 : 9-15)

การศึกษาประวัติศาสตร์เป็นเสมือนกับประสบการณ์ที่สองที่นอกเหนือไปจาประสบการณ์จริงในชีวิตของผู้ศึกษา ความรู้ความเข้าใจในอดีตที่ผ่านมาจะมีอิทธิพลต่อความคิดและช่วยให้มนุษย์มีความฉลาดขึ้น เพราะความฉลาดเกิดจากการเรียนรู้ประสบการณ์ในอดีตและสามารถนำประสบการณ์ในอดีตนั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อบัจจุบันและอนาคตได้ จุดมุ่งหมายสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ คือ การเข้าใจอดีตของสังคมมนุษย์ การเข้าใจนี้ทำได้โดยการศึกษาว่าเหตุใดจึงเกิดสิ่งนั้นสิ่งนี้ขึ้น หรือสิ่งนั้นสิ่งนี้ในอดีตได้เกิดและคลี่คลายมาอย่างไร ประวัติศาสตร์จึงเป็นเรื่องของ การอธิบายมิใช่การบรรยาย (นิธิ เอียวศรีวงศ์ และ อาคม พัฒนิยะ 2525 : 11)

นักประวัติศาสตร์มีหน้าที่หลักคือจะต้องนำประสบการณ์และผลงานในอดีตของมนุษย์มาเผยแพร่ให้บุคคลในปัจจุบันและอนาคตได้ทราบ มิใช่มีหน้าที่แสวงหาข้อมูลที่เป็นจริงแล้วบันทึกไว้เท่านั้น แต่นักประวัติศาสตร์จะต้องสามารถเข้าใจและอธิบายได้อย่างมีเหตุผล มีระเบียบแบบแผนและเป็นประโยชน์ต่อบัจจุบันและอนาคตมากที่สุด กล่าวคือสามารถอธิบายได้ว่าเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้น เกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะเหตุใด และมีผลอย่างไร ตลอดจนความสำคัญของการเหตุการณ์เหล่านั้น นักประวัติศาสตร์ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

1. ระเบียบวินัย ความเชื่อมั่นตนเอง ความคิดวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล
2. สามัญสำนึก จินตนาการ และความนึกคิดที่ลึกซึ้งละเอียดสุขุมที่จะเข้าใจปัญหาที่สลับซับซ้อนได้

3. ความรู้ความชำนาญในการประเมินค่าหลักฐาน (วิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์) มีความซื่อสัตย์และให้เกียรติแก่หลักฐานที่นำมาใช้ ไม่บิดเบือนประวัติศาสตร์
4. ความสามารถวินิจฉัยแยกแยะข้อมูลที่เป็นจริงจากหลักฐาน จัดลำดับความสำคัญ และพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของข้อมูลแต่ละประเด็นได้
5. ความยุติธรรมไม่มีอคติ มีความใจกว้างที่จะยอมรับหลักฐานที่ขัดแย้งกับความคิดของตนและยอมรับฟังข้อมูล รวมทั้งทัศนะของผู้เชี่ยวชาญในแขนงวิชาอื่น
6. ระมัดระวังในการใช้ภาษาที่สามารถจะอธิบายความคิดและข้อมูลที่เป็นจริงได้อย่างชัดเจนเสมือนกระจกเงาสท้อนภาพเหตุการณ์ในอดีตได้
7. ศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ และพร้อมที่จะแก้ไขผลงานของตนตามหลักฐานที่เป็นจริง หรือการตีความใหม่

วิธีการทางประวัติศาสตร์

วิธีการทางประวัติศาสตร์ คือ การวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์เพื่อได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้และเป็นจริงตามกระบวนการสืบสวนค้นคว้าและวิเคราะห์หลักฐานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. การรวบรวมหลักฐาน จะต้องพยายามรวบรวมหลักฐานที่ต้องใช้เท่าที่แสวงหาได้ เป็นความพยายามที่ต้องทำตลอดเวลา การทำงานค้นคว้าแม้ในขณะที่ลงมือเขียนเกือบจะเสร็จแล้ว ก็จะต้องคอยติดตามหลักฐานที่อาจค้นพบใหม่หรือมีการตีความใหม่
2. การคัดเลือกหลักฐาน เพื่อให้ได้หลักฐานที่มีคุณค่าและเหมาะสมกับเรื่องที่ทำการค้นคว้า โดยแบ่งหลักฐานออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ หลักฐานที่เกี่ยวข้องโดยตรงและ หลักฐานที่เป็นส่วนประกอบ เช่น อาจใช้จารึกสุโขทัยเป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการศึกษาประวัติศาสตร์สุโขทัย และใช้ตำนานหรือนิทานพื้นบ้านเป็นหลักฐานประกอบ (นาฏวิทยา ชลิตานนท์ 2523 : 16-17)
3. การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าหลักฐาน เรียกว่า วิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย

3.1 การวิพากษ์หลักฐานหรือการวิพากษ์ภายนอก คือการเปรียบเทียบกับหลักฐานอื่นที่กล่าวถึงเรื่องเดียวกัน และอาจใช้กรรมวิธีทางวิทยาศาสตร์พิสูจน์ว่าเป็นหลักฐานจริงหรือหลักฐานปลอม

3.2 การวิพากษ์ข้อสนเทศหรือการวิพากษ์ภายใน คือ การประเมินคุณค่าของหลักฐานด้วยการตรวจสอบความมีอคติและความไม่สมบูรณ์หรือความน่าเชื่อถือของหลักฐาน ข้อสนเทศ คือสิ่งที่หลักฐานบอกแก่เรา ดังนั้นจึงหลีกเลี่ยงคำว่า "ข้อความ" เพราะในกรณีนี้หลักฐานที่ใช้มิได้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น พระพุทธรูป หรือโบราณสถาน ก็อาจทำให้สับสนได้ว่าหลักฐานเหล่านั้นไม่มีข้อความใด ๆ แก่ผู้ศึกษา จำเป็นต้องใช้ "ข้อสนเทศ" แทนคำ "ข้อความ" (นิตี เอียวสรีวงศ์ และ อาคม พัทธยะ 2525 : 125)

4. การตีความ คือ ความพยายามที่จะหาข้อสนเทศจากหลักฐานด้วยใจเป็นกลางเพื่อให้ได้ความหมายขั้นต้น คือการหาข้อสนเทศที่ผู้สร้างหลักฐานตั้งใจจะให้ และเพื่อให้ได้ความหมายขั้นลึก คือ การหาข้อสนเทศที่ผู้สร้างหลักฐานไม่ตั้งใจที่จะให้ เป็นขั้นตอนที่แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนประวัติศาสตร์มีความเข้าใจและมีความสามารถในการใช้หลักฐานที่ผ่านการคัดเลือกแล้วเพียงใด การตีความนี้ประกอบด้วย การวิพากษ์วิจารณ์ การแสดงความคิดเห็นซึ่งต้องกระทำอย่างระมัดระวัง

5. การผสมผสานและการสังเคราะห์ การนำข้อมูลที่เป็นจริงพร้อมด้วยคำอธิบายคำวิพากษ์วิจารณ์ความคิดเห็นและข้อสรุปมาผสมผสานและสังเคราะห์เข้าด้วยกัน ให้เป็นเรื่องเป็นราวที่น่าอ่านและเข้าใจง่าย เป็นขั้นตอนที่ยากที่สุด จะต้องเริ่มที่เค้าโครงเรื่อง และแนวทางการเขียนที่เหมาะสม การเขียนจะต้องให้มีความสมดุลและความต่อเนื่องซึ่งต้องใช้ความสามารถมากที่สุด จุดที่สำคัญคือ การอธิบายความทางประวัติศาสตร์และอธิบายความสัมพันธ์ของเหตุการณ์เพื่อเข้าใจปรากฏการณ์ทั้งหมด เพราะเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ไม่ใช่เหตุการณ์ที่จะกำหนดได้ เราจึงไม่มีสูตรสำหรับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จำเป็นต้องมีการอธิบายซึ่งขึ้นอยู่กับเหตุผล ปัจจัยต่าง ๆ และเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ซึ่งอาจเป็นตัวบุคคล เวลา สภาพภูมิศาสตร์ ค่านิยมของสังคม ความเชื่อและอื่น ๆ ปัจจัยและเงื่อนไขเหล่านี้ทำให้การอธิบายความทางประวัติศาสตร์มีลักษณะเฉพาะและไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว นักประวัติศาสตร์จึงต้องรับภาระในอันที่จะจัดการรวบรวมค้นหาข้อมูลที่เป็นจริงและนำมา เชื่อมต่อกันให้เป็นสภาพที่เรียบร้อยมีระบบ

ขั้นตอนการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์

การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์เป็นการใช้ระเบียบวิธีการวิจัย ศึกษา ค้นคว้าหาข้อเท็จจริงในอดีต รวบรวมข้อมูลจากหลักฐานที่เป็นเอกสาร สิ่งของโบราณ ประจักษ์พยานที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่มีการควบคุมปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ต้องการศึกษาเลย เนื่องจากการทำวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ส่วนมากใช้หลักฐานพยานที่เป็นเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างว่าการวิจัยจากเอกสาร (DOCUMENTARY RESEARCH) และเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าส่วนมากอยู่ในห้องสมุด จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า การวิจัยจากห้องสมุด (LIBRARY RESEARCH) (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ 2527 : 75-76)

ขั้นตอนการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์

1. การเลือกหัวข้อเรื่อง
2. การรวบรวมข้อมูล
3. การวิเคราะห์ข้อมูล
4. การเขียนรายงาน

1. การเลือกหัวข้อเรื่อง

ในการเลือกหัวข้อควรเลือกเรื่องที่น่าสนใจและมีความถนัดมากที่สุด เพราะจะทำให้มีแรงผลักดันจนทำให้ผู้วิจัยมีความมั่นใจและเกิดกำลังใจในการทำวิจัย นอกจากนั้นการเลือกหัวข้ออาจทำได้โดยการอ่านหนังสือให้มาก การอ่านผลงานการวิจัยของผู้อื่น การศึกษาจากบทคัดย่อปริทัศน์านิพนธ์ จากการอ่านดังกล่าวทำให้พบปัญหาที่น่าสนใจที่นำไปสู่การทำวิจัย หัวข้อไม่ควรกว้างเกินไปหรือแคบเกินไป การที่จะช่วยให้การวิจัยเป็นไปอย่างราบรื่นควรคำนึงถึงหลักการบางอย่างในการกำหนดหัวข้อที่มุ่งค้นหาด้านใดด้านหนึ่งมากที่สุด เช่น หัวข้อวิจัยที่เกี่ยวกับสถานที่ บุคคล ระยะเวลา หรือพฤติกรรมด้านใดด้านหนึ่งของมนุษย์

2. การรวบรวมข้อมูล

การอ่านและการรวบรวมข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญผู้รวบรวมข้อมูลต้องทำเป็นระบบ เพื่อให้การเขียนรายงานการวิจัยเป็นไปอย่างมาตรฐาน โดยการบันทึกลงบัตรบัตรสำหรับใช้บันทึก

ข้อมูลควรมี 2 ชุด คือ บัตรบรรณานุกรม และบัตรจดข้อความในการรวบรวมข้อมูลเริ่มด้วยการสำรวจที่เก็บเอกสารและสิ่งตีพิมพ์ เช่น กองจดหมายเหตุหอสมุดแห่งชาติ หอสมุดของสถาบันชั้นสูง ว่ามีเอกสารและสิ่งตีพิมพ์ที่เกี่ยวข้องอะไรบ้างและอยู่ที่ไหนแล้วจับบันทึกไว้ จากนั้นกำหนดแผนการรวบรวมและบันทึกข้อมูลตามความสำคัญของเนื้อหาและตามลำดับหัวข้อย่อยที่ตั้งไว้ พยายามรวบรวมให้ได้รายละเอียดทั้งในประเด็นที่ขัดแย้งและสนับสนุนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (บุญธรรมกิจปริดาภิวัตน์ 2527 : 80)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลมีอยู่ 2 วิธี คือ

3.1 การวิพากษ์หลักฐานหรือการวิพากษ์ภายนอก

3.2 การวิพากษ์ข้อสันนิษฐานหรือการวิพากษ์ภายใน

การวิพากษ์หลักฐานหรือการวิพากษ์ภายนอก (EXTERNAL CRITICISM)

เป็นการประเมินค่าหลักฐานเอกสารต่าง ๆ ที่รวบรวมมาได้ว่าเป็นหลักฐานที่แท้จริงหรือไม่ โดยการพิสูจน์ว่าหลักฐานชิ้นนั้นเป็นหลักฐานของสมัยที่ระบุหรือไม่ เรื่องที่นำมาพิจารณามีดังต่อไปนี้

1. อายุของเอกสาร เช่น เขียนเอกสารภายหลังเหตุการณ์เกิดขึ้นช้าหรือเร็วเพียงใด
2. การเขียนตัวสะกดการันต์ถูกต้องตามยุคสมัยที่ระบุไว้ในฉบับที่บันทึกหรือไม่
3. ลักษณะภาษาที่ใช้เป็นภาษาโบราณที่สอดคล้องกับระยะเวลาของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือไม่
4. ผู้เขียนหรือผู้แต่งผู้บันทึกเป็นใคร เป็นที่ยอมรับในวงการทางวิชาการประวัติศาสตร์หรือไม่
5. ความรู้และประสบการณ์ของผู้บันทึก
6. มีแนวการเขียนที่เป็นของตัวเองแท้ ๆ มากน้อยเพียงใด
7. แบบแผนของการบันทึก

8. การบันทึกหรือการเขียนเหตุการณ์เป็นไปอย่างมีอคติหรือไม่
9. การทดสอบโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เช่น พิสูจน์กระดาษ น้ำหนัก ลายมือ ตราเสื้อผ้า หิน โลหะ ฯลฯ วิธีที่นิยมกันมากได้แก่ การตรวจหาคาร์บอน 14 กับหลักฐานที่เคยมีชีวิตมาก่อน และการวัดอัตราการสะสมอนุเรืองแสง (THERMOLUMINESCENCE) กับหลักฐานที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิต

ประโยชน์ของการวิพากษ์หลักฐาน คือ ทำให้เราสามารถนำหลักฐานนั้นตรงตามที่กำหนด กล่าวคือเป็นหลักฐานที่ให้ข้อสันเทศโดยบุคคล จากยุคสมัย และภายใต้จุดมุ่งหมายตามที่แท้จริง มิได้ถูกบิดเบือนด้วยการแปรเปลี่ยนของเอกสารซึ่งเกิดจากกาลเวลา และการแทรกแซงของคน สมัยหลัง (นิตี เอียวศรีวงศ์ และ อาคม พัทธยะ 2525 : 116)

การวิพากษ์ข้อสันเทศหรือการวิพากษ์ภายใน (INTERNAL CRITICISM)

เป็นการประเมินข้อสันเทศในหลักฐานว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด และข้อสันเทศใดในหลักฐานเป็นสิ่งที่น่าสงสัย ไปจนกระทั่งถึงเป็นเท็จ นักประวัติศาสตร์จะต้องวิเคราะห์ข้อสันเทศในหลักฐานเพื่อหาความหมายที่แท้จริง โดยคำนึงถึง

1. ผู้ประสมเหตุการณ์อยู่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์มากน้อยเพียงใด พิจารณาจากสภาพ ภูมิศาสตร์และเวลา
2. ผู้ประสมเหตุการณ์เป็นผู้บันทึกเหตุการณ์เองหรือให้ผู้อื่นบันทึกให้ และมีจุดมุ่งหมายในการบันทึกอย่างไร
3. ผู้บันทึกมีความสามารถมากน้อยเพียงไร พิจารณาจากระดับการศึกษา อายุ สุขภาพ อารมณ์ ความจำ ความสามารถในการบรรยาย ความโอ้อวด ความลำเอียงที่เกิดจากเชื้อชาติ ศาสนา การเมือง ฯลฯ
4. ความสนใจและแรงจูงใจของผู้บันทึกมีมากน้อยเพียงใด
5. ความสามารถในการบอกความจริงของผู้บันทึก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บันทึกตกอยู่ใต้อิทธิพลบางสิ่งบางอย่าง จึงจำเป็นต้องพิจารณาจากผลประโยชน์ของผู้บันทึก ความเป็นกลาง และเจตนาของผู้บันทึก

ในการวิเคราะห์จริงจะต้องวิพากษ์ทั้งภายนอกและภายในพร้อม ๆ กันทั้งนี้เพราะ เอกสารบางอย่างขัดแย้งกัน หากพิจารณาเฉพาะภายนอกเห็นว่าเป็นของเก่า แต่พอวิพากษ์ภายในดูข้อสันเทศอย่างละเอียดกลับไม่ใช่ของเก่าจริงก็ได้ (บุญธรรม กิจปริศนาปริศน 2527 : 83) ความรู้ที่ผู้ศึกษาได้จากการวิพากษ์ภายนอก และจากการตีความหลักฐาน ล้วนเป็นประโยชน์ต่อการประเมินคุณค่าของข้อสันเทศทั้งสิ้น เมื่อได้อ่านจนรู้ความหมายตามอักษร และความหมายที่แท้จริงของหลักฐานแล้ว ภาระของผู้ศึกษาประวัติศาสตร์คือตัดสินว่าข้อสันเทศใดเป็นการรายงานความจริง และข้อสันเทศใดมิได้เป็นการรายงานความจริง หลักฐานแต่ละชิ้นสามารถบอกข้อสันเทศแก่ผู้ศึกษาได้ไม่เหมือนหรือเท่ากันไปหมด ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ที่ได้รับการฝึกปรือมาดีและมีความรู้ลึกอ่อนไหวฉับไว จะสามารถอ่านข้อสันเทศได้มากกว่าและลึกซึ้งกว่าผู้ที่มิได้รับการฝึกและไม่มี ความอ่อนไหวฉับไว จึงควรเข้าใจด้วยว่าหลักฐานจะบอกอะไรนั้นขึ้นอยู่กับผู้ศึกษาเองไม่น้อย หรือเรียกว่า การมีจิตสำนึกในทางประวัติศาสตร์ คือการที่นักประวัติศาสตร์ตีความหลักฐานข้อมูลโดยสมมุติตัวเองว่าอยู่ในเหตุการณ์นั้นและเป็นบุคคลละคนกับปัจจุบัน แล้วพิจารณาโดยให้เกณฑ์หรือมาตรฐานในการตีความของบุคคลในสมัยนั้น (คณัย ไชยโยธา 2527 : 59)

4. การเขียนรายงาน

เมื่อผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ได้ครบถ้วนแล้ว นำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงเป็นหมวดหมู่ เช่น เรียบเรียงตามลำดับเหตุการณ์ เรียบเรียงตามสาระสำคัญ เรียบเรียงแบบยี่ดหน้าที ในการเขียนควรมีเทคนิคในการเขียน เช่น มีเอกภาพ ความแจ่มชัด ความเที่ยงตรง มีการอ้างแหล่งข้อมูล ดังนั้นในการเขียนรายงานจึงต้องมีการเขียนร่างครั้งแรกเป็นการนำข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์มาเชื่อมต่อให้เป็นเนื้อความเดียวกัน เป็นบทเป็นตอนตามการแบ่งหัวข้อย่อย ทำการตรวจร่างครั้งแรก มีการเพิ่มเติมหรือตัดต่อ แล้วจึงเขียนใหม่เป็นร่างครั้งที่สองแล้วทำการตรวจสอบอาจมีการเขียนร่างครั้งที่สาม เพื่อมุ่งแก้ไขต่อเติมใจความให้สมบูรณ์ที่สุด รวมทั้งลีลาในการเขียนให้มีความสละสลวย การเขียนเชิงอรรถและบรรณานุกรมอย่างถูกต้อง การอ้างอิงในเชิงอรรถไม่จำเป็นต้องอ้างมากจนขาดการตีความและทำให้ความคิดริเริ่มของผู้วิจัยขาดหายไป เมื่อตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจึงทำการพิมพ์ตามหลักเกณฑ์ของแต่ละสถาบัน การเขียนที่ไม่ดีส่วนใหญ่ที่ปรากฏมาจากระยะเวลาทั้งช่วงระหว่างร่างกระชั้นเกินไปและการทำต้นร่างน้อยไป ควรมีการทำต้นร่างมากกว่า 1 ฉบับ (ธิติมา พิทักษ์ไพรวรรณ 2525 : 118) นักประวัติศาสตร์

จะต้องอธิบายข้อเขียนของตนให้เป็นที่เข้าใจง่ายแก่บุคคลทั่วไป ควรหลีกเลี่ยงการใช้ศัพท์เฉพาะ การให้คำแนะนำที่ไม่ลึกซึ้งและไม่เกี่ยวกับหลักวิชาการ และไม่อธิบายให้ผู้อ่านเข้าใจโดยใช้ภาษาแบบง่าย ๆ

การประเมินผลงานวิจัยเชิงประวัติศาสตร์

การประเมินผลงานวิจัยเพื่อพิจารณาคูณค่าของผลงานว่าเชื่อถือได้หรือไม่ มีความสำคัญเป็นประโยชน์ต่อวิชาการในด้านให้ความรู้ความเข้าใจและแนวความคิดที่จะนำไปวิเคราะห์สังเคราะห์มากขึ้นน้อยเพียงใด สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ได้หรือไม่ ซึ่งวิทนี (WHITNEY) ได้กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลงานวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ไว้ดังนี้

1. ปัญหานั้นมีคุณค่าในการศึกษาเป็นอย่างมาก
2. แหล่งข้อมูลมีความเหมาะสมทั้งในด้านผู้แต่ง สถานที่ เวลา
3. ในการวิจัยมีการจำกัดขอบข่ายและยึดหยุ่นได้ตามหลักการวิจัยเท่านั้น
4. รายงานการวิจัยเขียนได้อย่างไม่น่าเบื่อ ถูกต้องตามหลักเหตุผล
5. การแปลความหมายของข้อเท็จจริงนั้นถูกต้องเหมาะสม
6. แหล่งข้อมูลหรือหลักฐานที่ใช้มีเพียงพอ
7. แหล่งข้อมูลเป็นของจริง ของแท้ และเชื่อถือได้
8. การวิจัยนั้นสามารถให้ผู้อื่นทำการวิจัยสืบต่อไปได้
9. การวิจัยนั้นควรกำหนดขอบเขตของเวลาและค่าใช้จ่ายให้พอเหมาะ
10. ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ควรตรวจสอบได้จากหลักฐานหรือประจักษ์พยานยืนยัน

(บุญธรรม กิจปริคาบวิสุทธิ 2527 : 88)

ตารางเปรียบเทียบวิธีการทางประวัติศาสตร์กับการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์

<u>วิธีการทางประวัติศาสตร์</u>	<u>การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์</u>
1. การรวบรวมหลักฐาน	1. การเลือกหัวข้อเรื่อง
2. การคัดเลือกหลักฐาน	2. การรวบรวมข้อมูล
3. การวิเคราะห์และประเมินคุณค่า ของหลักฐาน	3. การวิเคราะห์ข้อมูล
4. การตีความ	3.1 วิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์ - วิพากษ์ภายนอก - วิพากษ์ภายใน
5. การผสมผสานและการสังเคราะห์	3.2 การตีความหมาย 3.3 การผสมผสานและการสังเคราะห์
	4. การเขียนรายงาน

บรรณานุกรม

- คณัย ไชยโยธา. ประวัติ. 302 ประวัติศาสตร์นิพนธ์ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
โอเคียนส์โตร์, 2527.
- ธิติมา พิทักษ์ไพรวณ. การเข้าใจประวัติศาสตร์มูลบทว่าด้วยระเบียบวิธีประวัติศาสตร์.
กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2525.
- นาฏวิภา ชลิตานนท์. วิวัฒนาการของการเขียนประวัติศาสตร์ไทยตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงสมัย
รัตนโกสินทร์ตอนต้น. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- นิติ เอี้ยวศรีวงศ์ และ อากม พัตริยะ. หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย. กรุงเทพ-
มหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2525.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 4, 2527.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. หลักการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเคียนส์โตร์,
2527.

ตัวอย่างงานวิจัยเชิงประวัติศาสตร์

ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- จารึก อยะะวงค์. พัฒนาการของการบริหารการศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- จิรวุฒ จิตต์ผิงงาม. พัฒนาการของการนิเทศการศึกษาในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.
- จิระพันธุ์ พลูพัฒน์. พัฒนาการของการบริหารการศึกษาไทย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514.
- ชัยวัฒน์ บัญญา. พัฒนาการของการลูกเสือไทย ตั้งแต่พุทธศักราช 2454 ถึง 2528. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- ชุตินา อ่อนละม้าย. สภาพการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- คฤฤกษ์ สุจริตตานนท์รัตน์. พัฒนาการการสอนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- ทวานิต ธุดาวร. พัฒนาการของการสอนภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- ธวัช ชะอุ่ม. พัฒนาการของอาชีพครูในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

- นาฏวิภา ชลิตานนท์. วิวัฒนาการของการเขียนประวัติศาสตร์ไทย ตั้งแต่สมัยโบราณถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- ปราณีต อัมพรสินธุ์. วิวัฒนาการของการจัดการศึกษาก่อนวัยเรียนในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- พนัส วิมุกตายน. พัฒนาการของการสอนวิทยาศาสตร์ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.
- พาสณา กิจถาวร. บทบาทของคณะสงฆ์ในเรื่องการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.
- เพ็ญจันทร์ ทับประเสริฐ. การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาภาคบังคับของไทย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชา사วัตศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. พัฒนาการของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.
- ไพลิน นุกุลกิจ. การวิเคราะห์พัฒนาการของการศึกษาพยาบาลในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาพยาบาลศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- มนวิภา ไชยพันธุ์. การประเมินคุณค่าเอกสารทางประวัติศาสตร์ไทย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515.

- ลัดดา สุวรรณกุล. พัฒนาการของหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในประเทศไทย.
 วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.
- วนิดา วุฒิสถียร. พัฒนาการของหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- วัชนี ศิลประเสริฐ. พัฒนาการของการสอนภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์
 การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- วารุณี โอสถารมย์. การศึกษาในสังคมไทย พ.ศ.2411-2475. วิทยานิพนธ์การศึกษา
 มหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลง-
 กรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.
- วิภา ศิริสวัสดิ์. วิวัฒนาการของปริศนาคำทายไทยและการนำมาใช้ในการเรียนการสอน.
 วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- ศิริรัตน์ นีละคุปต์. การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เรื่องประชาธิปไตยในประเทศไทย. วิทยา
 นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2507.
- สมยศ เม่นแย้ม. วิวัฒนาการกฎหมายครูในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
 ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 2528.
- อรุณี สติศย์ภักดีกุล. วิวัฒนาการของหลักสูตรและวิธีการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา.
 วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

อารีรัตน์ นำเพชร. การศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา ตั้งแต่ พุทธศักราช 2435-2528. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

อุษา ชัยโชติชัย. การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ในระยะปี พ.ศ.2432 ถึง 2490. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. พระเทพวิสุทธิเมธี (ท่านเจ้าคุณมัญญานันทภิกขุ)
2. พระเทพเวที (ท่านเจ้าคุณประยุทธ์ ปยุตโต)
3. พระพยอม กัลยาโณ
4. ศาสตราจารย์ ดร.ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์
5. ศาสตราจารย์ สุมน อมรวิวัฒน์
6. ศาสตราจารย์ คุณดวงเดือน พิศาลบุตร
7. รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน
8. เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการอบรมคุณภาพชีวิตกรุงเทพมหานคร
9. นางสาวสมพร วัฒนมหาตน์ อาจารย์ใหญ่ระดับ 7 โรงเรียนวิศวะการ
เขตบางกอกน้อย ได้รับรางวัลกิจกรรมจริยธรรมดีเด่น จากกระทรวงศึกษาธิการ
ปีงบประมาณ 2529

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์
คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1. ท่านเป็นผู้มีประสบการณ์หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตรและการสอนจริยศึกษา
อย่างไรบ้าง
.....
.....
2. ขอให้ท่านโปรดอธิบายลักษณะของหลักสูตรและการสอนจริยศึกษา ดังต่อไปนี้
 - 2.1 นโยบายการกำหนดหลักสูตร
 -
 - 2.2 เอกสารหลักสูตร
 -
 - 2.3 คำราและแบบเรียน
 -
 - 2.4 เนื้อหาและอัตราเวลาเรียน
 -
 - 2.5 กระบวนการเรียนการสอน
 -
 - 2.6 สื่อการเรียนการสอน
 -
 - 2.7 การวัดและการประเมินผล
 -
3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ดังนี้
 - 3.1 ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนจริยศึกษา
 -
 - 3.2 การปรับปรุงแก้ไข
 -
 - 3.3 ทฤษฎีการเรียนการสอนในปัจจุบันและแนวโน้มการสอนจริยศึกษาในอนาคต
.....
4. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ระเบียบกรมศิลปากร

ว่าด้วยการเข้าคั่นคว้าเอกสารในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

พ.ศ. 2527

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงระเบียบกรมศิลปากร ว่าด้วยการเข้าคั่นคว้าเอกสารในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ. 2527 เสียใหม่ได้เหมาะสมยิ่งขึ้น กรมศิลปากร จึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบกรมศิลปากร ว่าด้วยการเข้าคั่นคว้าเอกสารในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ. 2527"

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิก "ระเบียบกรมศิลปากร ว่าด้วยการเข้าคั่นคว้าเอกสารในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ. 2527" ซึ่งประกาศใช้ ณ วันที่ 19 มกราคม 2527 และบรรดาระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ห้องคั่นคว้า

ห้องคั่นคว้าเปิดทำการตั้งแต่เวลา 8.30 น. ถึง 16.00 น. ทุกวัน เว้นวันอาทิตย์ วันหยุดราชการอื่น ๆ และวันที่ 15-30 ธันวาคม ซึ่งเป็นระยะตรวจสอบเอกสารประจำปี

ข้อ 5 การขออนุญาต

5.1 ผู้คั่นคว้าจะต้องกรอกข้อความลงในแบบฟอร์มการขออนุญาตเข้าทำการคั่นคว้า ผู้คั่นคว้าซึ่งประสงค์จะใช้เวลาในการคั่นคว้าเกินกว่า 7 วัน จะต้องทำบัตรประจำตัวผู้คั่นคว้า (ใช้รูปถ่าย 1" จำนวน 1 รูป) เพื่อนำมาแสดงในระหว่างทำการคั่นคว้า ผู้คั่นคว้าที่ทำบัตรหาย หรือไม่รับบัตรคืน จะต้องกรอกแบบฟอร์มขอทำบัตรใหม่

5.2 ผู้คั่นคว้าชาวต่างประเทศ ประสงค์จะทำการคั่นคว้า จะต้องมียุทธภัณฑ์ติดตัว

5.2.1 หนังสืออนุญาตจากอธิบดีกรมศิลปากร และ

5.2.2 หนังสืออนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ข้อ 6 การใช้ห้องค้นคว้า

6.1 ผู้ค้นคว้าต้องลงชื่อแจ้งเวลามาและกลับในสมุดลงเวลาทุกครั้ง

6.2 ผู้ค้นคว้าจะต้องมอบบัตรค้นคว้าแก่เจ้าหน้าที่ก่อนเข้าห้องค้นคว้าและ
ขอบัตรคืนเมื่อออกจากห้องค้นคว้า

6.3 ห้องค้นคว้าเฉพาะบุคคล ผู้ขอใช้จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการ
หอจดหมายเหตุแห่งชาติก่อน

ข้อ 7 การขอใช้เอกสาร

7.1 ให้ผู้ค้นคว้าตรวจสอบเอกสารที่ต้องการใช้ในบัญชีเอกสารในห้องที่จัดไว้

7.2 ผู้ค้นคว้าประสงค์จะขอใช้เอกสารจะต้องกรอกข้อความในใบยืมเอกสาร
การขอยืมเอกสารให้ยืมตั้งแต่เวลา 9.00 น. ถึง 11.30 น. และ
13.00 น. ถึง 15.30 น.

7.3 การกรอกข้อความในใบยืมเอกสารให้ใช้แบบฟอร์ม 1 ชุด สำหรับการ
ขอยืมเอกสาร 1 กล่อง จะขอยืมและครอบครองเอกสารได้ครั้งละ
ไม่เกิน 3 กล่อง ระยะเวลาการขอยืมให้ยืมได้ครั้งละ 2 สัปดาห์
ถ้าผู้ค้นคว้าใช้เอกสารไม่ทันตามกำหนดเวลาต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่
ประจำห้องทราบเพื่อขอต่อเวลา มิฉะนั้นเจ้าหน้าที่จะนำเอกสาร
เข้าเก็บที่เดิม

7.4 ผู้ค้นคว้าจะต้องรับผิดชอบเอกสารตลอดเวลาที่ทำการค้นคว้าอยู่ และ
ใช้เอกสารด้วยความระมัดระวัง ห้ามขีดเขียน หรือทำเครื่องหมาย
อย่างไร ๆ ลงในเอกสาร ห้ามใช้ปากกาหมึกซึมในห้องค้นคว้า
ห้ามวางสิ่งหนึ่งสิ่งใดทับเอกสาร ห้ามแยกเอกสารออกจากปกไม่ว่า
กรณีใด ๆ ห้ามนำเอกสารขึ้นใช้บนชั้นลอย เว้นแต่นำไปใช้ในห้อง
ค้นคว้าเฉพาะ และห้ามนำเอกสารออกจากห้องค้นคว้า

- 7.5 ก่อนใช้เอกสารให้ผู้ยื่นค้ำว่าตรวจสอบว่ามีปีกเอกสารขาดหรือเกินจากที่ขอยืม ถ้าพบว่ามีเอกสารชำรุดขาดหรือเกินจากที่ขอยืม ให้แจ้งให้เจ้าหน้าที่ประจำห้องทราบทันที
- 7.6 ก่อนส่งเอกสารคืน ให้ผู้ยื่นค้ำว่าเรียงปีกเอกสารตามลำดับหมายเลขให้ถูกต้องตรงกับหมายเลขบนสันกล่อง
- 7.7 เมื่อการคืนค้ำว่าเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้มอบสำเนางานเขียนหรือแก้ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ 1 ชุด

ข้อ 8 การขอใช้หนังสือ

ให้ผู้ยื่นค้ำว่าใช้หนังสืออ้างอิงและวิทยานิพนธ์ ในที่ที่กำหนดไว้ ส่วนหนังสืออื่น ๆ ให้ผู้ยื่นค้ำว่าติดต่อขอใช้จากเจ้าหน้าที่ประจำชั้นลอยห้องกันค้ำว่า ห้ามนำหนังสือออกจากห้องกันค้ำว่า

ข้อ 9 การขอทำสำเนาเอกสาร

- 9.1 ผู้ขอทำสำเนาเอกสารจะต้องกรอกข้อความลงในแบบฟอร์มการขอทำสำเนาและมอบให้เจ้าหน้าที่พร้อมกับปีกเอกสารเฉพาะแผ่นที่ต้องการทำสำเนา ให้ยื่นด้วยกระดาษ ห้ามขีดเขียนหรือทำเครื่องหมายใด ๆ ลงในเอกสาร และห้ามแยกเอกสารออกจากปีกเรื่อง
- 9.2 การทำสำเนาเอกสารจะต้องได้รับการพิจารณาและอนุญาตจากผู้อำนวยการกองจดหมายเหตุแห่งชาติ ก่อน
- 9.3 อัตราค่าธรรมเนียมในการจัดทำสำเนา
- 9.3.1 การจัดทำสำเนาด้วยเครื่องเซร็อกซ์ หน้าละ 2 บาท
- 9.3.2 การจัดทำสำเนาด้วยเครื่องไมโครฟิล์ม
- 9.3.2.1 การจัดทำสำเนาไมโครฟิล์ม หน้าละ .50 บาท
- 9.3.2.2 การจัดทำสำเนาไมโครฟิล์มลงกระดาษหน้าละ 4 บาท
- 9.3.3 การจัดทำสำเนาภาพ
- 9.3.3.1 สำหรับบุคคลทั่วไป

ขนาด 3"×5" (โปสเตอร์) รูปละ 5 บาท

ขนาด 5"×7" รูปละ 17 บาท

ขนาด 8"×10" รูปละ 32 บาท

ขนาด 10"×12" รูปละ 42 บาท

9.3.3.2 สำหรับนักศึกษาและหน่วยราชการที่มีหนังสือรับรองจากสถาบันการศึกษาหรือหน่วยราชการ

ขนาด 3"×5" (โปสเตอร์) รูปละ 5 บาท

ขนาด 5"×7" รูปละ 12 บาท

ขนาด 8"×10" รูปละ 27 บาท

ขนาด 10"×12" รูปละ 37 บาท

9.3.4 การทำสำเนาแผนที่ในขนาดที่เท่าตัวจริง ซึ่งต้องไปถ่ายทำที่ร้านนอกหอจดหมายเหตุแห่งชาติ คิดตามราคาที่ร้านถ่ายสำเนากำหนด และค่าพาหนะนำแผนที่ไปถ่ายครั้งละ 30 บาท

9.4 การทำสำเนาด้วยเครื่องเซร็อกซ์ใช้เวลา 10 วัน ถ้าสำเนาเป็นจำนวนมากจะยืดเวลาต่อไปอีก ผู้ขอทำสำเนาต้องมารับสำเนาเอกสาร และตรวจสอบกับต้นฉบับภายในเวลา 15 วัน นับตั้งแต่วันขอทำสำเนา ในกำหนดเวลานี้ ถ้ามีสำเนาลบเลือนหรือผิดพลาดกองจดหมายเหตุแห่งชาติจะทำสำเนาให้ใหม่ โดยไม่คิดค่าบริการ ถ้าพ้นกำหนดเวลาดังกล่าว เจ้าหน้าที่จะนำต้นฉบับเข้าเก็บที่เดิมและกองจดหมายเหตุแห่งชาติ ไม่รับผิดชอบในความบกพร่องของสำเนานั้น

ข้อ 10 ข้อปฏิบัติ

10.1 โปรดสูบบุหรี่ รับประทานอาหารหรือเครื่องดื่มในที่จัดไว้

10.2 ห้าม หนังสือ หรือสิ่งของต่าง ๆ ที่ผู้ค้นคว้านำมา โปรดมอบไว้กับเจ้าหน้าที่ก่อนเข้าทำการค้นคว้า และให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบของ กระเป๋าเอกสาร ก่อนออกจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

ข้อ 11 การฝ่าฝืนระเบียบ

หากผู้ค้นคว้าทำการฝ่าฝืนระเบียบข้อใด ๆ นี้แล้ว ให้ผู้อำนวยการกอง
จดหมายเหตุแห่งชาติ มีสิทธิพิจารณาห้ามผู้ค้นคว้าทำการค้นคว้าต่อไปได้

ข้อ 12 ให้ผู้อำนวยการกองจดหมายเหตุแห่งชาติ รักษาการตามระเบียบนี้และให้
มีอำนาจวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ 2 มกราคม 2528

ทวีศักดิ์ เสนาณรงค์
(นายทวีศักดิ์ เสนาณรงค์)
อธิบดีกรมศิลปากร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการเอกสารจดหมายเหตุที่ให้บริการ

เอกสารราชการ

1. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5-7 (พ.ศ.2435-2475)
2. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 7-8 (พ.ศ.2476-2480)
3. เอกสารกระทรวงเกษตรราชการ (กส.) (พ.ศ.2419-2475)
4. เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ (กต.) (พ.ศ.2428-2512)
5. เอกสารกระทรวงการคลัง
 1. ชุด office of Financial Adviser (กณ.0301.1) (พ.ศ.2439-2493)
 2. ชุด Economic Adviser (กต.0301.2) (พ.ศ.2490-2500)
 3. เอกสารการปฏิบัติงาน กระทรวงการคลัง รับมอบจาก
สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (กต.0301.3-กท.0301.8) (พ.ศ.2480-2500)
 4. เอกสารสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ((1) กต.1) (พ.ศ.2500-2520)
6. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ
 1. กองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวง (ศธ.) (พ.ศ.2433-2485)
 2. กรมศิลปากร (ศธ.0701) (พ.ศ.2464-2520)
7. เอกสารสำนักงานคณะกรรมการควบคุมกิจการและทรัพย์สิน
คนต่างด้าวในภาวะคับขัน (กคทค.) (พ.ศ.2484-2517)
8. เอกสารสภาเผยแพร่พาณิชย์ รับมอบจากการรถไฟแห่ง
ประเทศไทย (รพท.1) (พ.ศ.2459-2493)
9. เอกสารกระทรวงพาณิชย์ (พ.ศ.)
 1. กรมการค้าต่างประเทศ (พณ.0301) (พ.ศ.2493-2517)

10. เอกสารกระทรวงอุตสาหกรรม
1. กองกลางสำนักงานปลัดกระทรวง (อก.0201) (พ.ศ.2499-2518)
11. เอกสารทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ
1. กองกลาง สำนักงานปลัดทบวง (ทม.0201) (พ.ศ.2503-
12. เอกสารกระทรวงมหาดไทย (มท.)
1. กองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวง (มท.๑2๑1) (พ.ศ.2477-2508)
2. เอกสารชุดกรมทะเบียนที่ดิน รับมอบจากกรมที่ดิน (มท.0601) (พ.ศ.2460-2495)
3. กรมที่ดิน (2) มท.0601 (พ.ศ.2496-2524)
4. กรมโยธาธิการ ชุดกรมโยธาเทศบาล (1) มท.1.1) (พ.ศ.2441-2499)
13. เอกสารกระทรวงคมนาคม
1. กองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวง (คค.0202) (พ.ศ.2490-2512)
2. กรมทางหลวงแผ่นดิน-กองบำรุง (คค.0615) (พ.ศ.2490-2516)
3. กรมเจ้าท่า-สำนักงานเลขานุการกรม (คค.0501) (พ.ศ.2503-2525)
14. เอกสารสำนักนายกรัฐมนตรี
1. กองกลาง สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
(สร.0201), (2) สร.0201) (พ.ศ.2430-2510)
15. เอกสารกระทรวงยุติธรรม (ยธ) (พ.ศ.2445-2475)
16. เอกสารสำนักงานคณะกรรมการสำรวจการออก
ฉโนดที่ดิน (สรค.) (พ.ศ.2482-2504)
17. เอกสารสำนักพระราชวัง
1. สำนักเลขานุการกรม (1) พว.1) - ชุด
พระราชอาคันตุกะต่างประเทศ (พ.ศ.2501-2510)
18. เอกสารราชการส่วนภูมิภาค-จังหวัดตาก

1. สำนักงานปกครองจังหวัด (1) ทก.1.2) (พ.ศ.2496-2515)
 2. สำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัด (1) ทก.1.16) (พ.ศ.2508-2521)
19. เอกสารราชการส่วนภูมิภาค-จังหวัดสุโขทัย
1. สำนักงานปกครองจังหวัด (1) สท. 1.2) (พ.ศ.2483-2515)
 2. สำนักงานสหกรณ์จังหวัด (1) สท. 1.14) (พ.ศ.2483-2517)
 3. สำนักงานคลังจังหวัด (1) สท. 1.24) (พ.ศ.2470-2519)

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารเย็บเล่ม

1. สารบัญสมุคพิเศษ (พศ.) (พ.ศ.2417-2447)
2. รัชกาลที่ 4 กรมพระกลาโหม (ร.4 รล-กท) (พ.ศ.2394-2412)
3. รัชกาลที่ 5 กรมพระกลาโหม (ร.5 รล-กท) (พ.ศ.2411-2432)
4. รัชกาลที่ 5 กรมมหาดไทย (ร.5 รล-กท) (พ.ศ.2410-2434)
5. รัชกาลที่ 5 กระทรวงต่างประเทศ (ร.5 รล-กต) (พ.ศ.2411-2428)
6. หนังสือสัญญา (รล-สัญญา) (พ.ศ.2204-2411)
7. คำพิพากษา (รล-คพ) (พ.ศ.2435-2459)
8. ฎีกา (รล-ฎีกา) (พ.ศ.2427-2459)
9. สารตรา (รล-สารตรา) (พ.ศ.2428-2435)
10. พระราชหัตถเลขา ร.5 - ร.6 (รล-พล) (พ.ศ.2426-2465)
11. ทราน้อย (รล-ทราน้อย) (พ.ศ.2418-2434)
12. หนังสือกราบบังคมทูล (นท.) (พ.ศ.2421-2435)
13. กรมบัญชีกลาง (กบ.) (พ.ศ.2437-2481)
14. เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ ชุด การต่างประเทศ
(กต-การต่างประเทศ) (พ.ศ.2353-2441)
15. คำราชัญญ์ (พ.ศ.2353-2441)

เอกสารส่วนบุคคล

1. เอกสารส่วนพระองค์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ (สบ.1) (พ.ศ.2425-2468)
2. เอกสารส่วนพระองค์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (สบ.2) (พ.ศ.2405-2486)
3. เอกสารส่วนบุคคล พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ (สบ.3) (พ.ศ.2443-2496)
4. เอกสารส่วนบุคคล พระยาอนุนามานราชชน (สบ.4) (พ.ศ.2477-2491)
5. เอกสารส่วนบุคคล ม.ล.ปิ่น มาลากุล (สบ.5) (พ.ศ.2469-2517)
6. เอกสารส่วนบุคคล นายมาลัย ชูพินิจ (สบ.6) (พ.ศ.2481-2506)
7. เอกสารส่วนบุคคล นายแก้วขวัญ วัชโรทัย (สบ.7) (พ.ศ.2492-2527)
8. เอกสารส่วนบุคคล นายขวัญแก้ว วัชโรทัย (สบ.8) (พ.ศ.2463-2529)
9. เอกสารส่วนบุคคล นายเอก วิสกุล (สบ.9) (พ.ศ.2369-2520)
10. เอกสารส่วนบุคคล พันเอกแสง จุละจาริตต์ (สบ.10) (พ.ศ.2490-2523)
11. เอกสารส่วนพระองค์ หม่อมเจ้าหญิงพิไลเลขา ศิษกุล (สบ.11) (พ.ศ.2446-2516)
12. เอกสารส่วนบุคคล นายตรี อมาตยกุล (สบ.12) (พ.ศ.2513-2524)

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารไทยในต่างประเทศ

1. สำเนาเอกสารชุด (British Paliament Paper (B.P.P.) เก็บที่ห้องสมุด Fisher มหาวิทยาลัยซิดนีย์ ออสเตรเลีย
2. บัญชีเอกสาร สถานกงสุลเคนมาร์ค ในประเทศไทย หอจดหมายเหตุแห่งชาติเคนมาร์ค
3. บัญชีเอกสารที่เกี่ยวกับประเทศไทย ในหอจดหมายเหตุแห่งชาติสหรัฐอเมริกา
4. สารบัญ ไมโครฟิล์ม เอกสารไทย ในหอจดหมายเหตุแห่งชาติสหรัฐอเมริกา
5. สำเนาเอกสาร Public Record Office (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ประเทศอังกฤษ)
6. บัญชีไมโครฟิล์ม เอกสารไทย ของสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7. สำเนาเอกสารจดหมายเหตุจากประเทศโปรตุเกส
8. สำเนาเอกสารจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ สหรัฐอเมริกา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระเบียบการใช้บริการเอกสารโบราณ

กองหอสมุดแห่งชาติ

.....

- ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบกองหอสมุดแห่งชาติ ว่าด้วยการใช้บริการเอกสารโบราณ พ.ศ.2530"
- ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2530 เป็นต้นไป
- ข้อ 3 หนังสือภาษาโบราณหรือเอกสารโบราณซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบดูแลและรักษาของงานบริการหนังสือภาษาโบราณ กองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร หมายถึง
- 3.1 ต้นฉบับเอกสารตัวเขียนที่สำเร็จด้วยหัตถกรรมทุกประเภท
 - 3.2 สำเนาเอกสารตัวเขียนซึ่งคัดลอก จำลอง ถ่ายถอด อัดสำเนา พิมพ์ดีด ภาพถ่ายฟิล์ม ไมโครฟิล์ม และภาพนิ่ง
- ข้อ 4 ผู้ใช้บริการหนังสือภาษาโบราณ หมายถึงบุคคลผู้สนใจศึกษาค้นคว้า หาความรู้จากเอกสารโบราณ และมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาหาข้อมูลจากหลักฐานชั้นต้นเพื่อประโยชน์แก่การศึกษา
- 4.1 พระภิกษุ สามเณร หรือนักบวชทั่วไป
 - 4.2 ประชาชนไทยทั่วไปและชาวต่างประเทศผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทย
 - 4.3 นิสิต นักศึกษา ในระดับอุดมศึกษา
 - 4.4 ข้าราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรการ มูลนิธิ สมาคม ชมรม บริษัท และห้างร้านต่าง ๆ เป็นต้น
 - 4.5 ชาวต่างประเทศ
- ข้อ 5 หลักฐานประกอบการขออนุญาต
- 5.1 ตามความในข้อ 4.1 ต้องมีหนังสือรับรองจากเจ้าคณะพระสังฆาธิการ หรือสถาบันการศึกษามาแสดง

- 5.2 ตามความในข้อ 4.2 ต้องมีบัตรประชาชนและบัตรสมาชิกหอสมุดแห่งชาติ พร้อมทั้งเขียนประวัติส่วนตัวประกอบด้วย
- 5.3 ตามความในข้อ 4.3 ต้องมีหนังสือรับรองจากสถาบันการศึกษาที่ตนกำลังศึกษา อยู่มาแสดง
- 5.4 ตามความในข้อ 4.4 ต้องมีหนังสือรับรองจากเจ้าสังกัดระดับอธิบดี หรือผู้รับผิดชอบของหน่วยงานนั้น ๆ มาแสดง
- 5.5 ตามความในข้อ 4.5 ต้องมีหนังสือรับรองจากสภาวิจัยแห่งชาติ หรือได้รับ อนุญาตจากผู้อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติ โดยเป็นการพิจารณาเฉพาะกรณี พิเศษเท่านั้น

ข้อ 6 วิธปฏิบัติเพื่อขออนุญาตใช้เอกสารโบราณ

- 6.1 กรอกแบบฟอร์มขออนุญาตใช้บริการเอกสารโบราณตามที่หอสมุดแห่งชาติจัดให้ พร้อมแนบหนังสือรับรองจากหน่วยงานต่าง ๆ ตามประเภทผู้ขออนุญาตนั้น ๆ
- 6.2 เมื่อเจ้าหน้าที่ได้รับเรื่องแล้วจะนำเสนอผู้มีอำนาจพิจารณา
- 6.3 เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว ผู้ขอใช้บริการต้องกรอกแบบฟอร์มขอใช้เอกสารโบราณ ตามที่ได้ขออนุญาตไว้ และยื่นต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริการ
- 6.4 การขออนุญาตครั้งหนึ่ง ๆ มีกำหนดระยะเวลา ดังนี้

สำหรับการศึกษาค้นคว้าทั่วไปไม่มีกำหนดเวลา

สำหรับการทำวิทยานิพนธ์ มีกำหนดเวลา 1 ปี นับตั้งแต่วันที่ได้รับอนุญาต

ถ้ายังศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่ขออนุญาตไว้ไม่แล้วเสร็จ สามารถกรอกแบบฟอร์ม การขออนุญาตศึกษาค้นคว้าต่อ แล้วยื่นต่อเจ้าหน้าที่เพื่อขออนุญาตอีกได้

ข้อ 7 หลักปฏิบัติในการใช้เอกสารโบราณ

- 7.1 โดยเหตุที่เอกสารโบราณส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่ชำรุดและไม่สมบูรณ์ ดังนั้นผู้ใช้ บริการต้องระมัดระวังอย่างมาก และต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการอย่างใกล้ชิดตลอดเวลาที่ใช้บริการ

- 7.2 เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการมีสิทธิแนะนำว่ากล่าวตักเตือนหรือขอร้องให้งดเว้นการกระทำอันอาจจะเป็นอันตรายต่อเอกสารโบราณได้ทุกกรณี
- 7.3 เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการมีสิทธิระงับการใช้บริการได้ทันที ในกรณีที่เห็นว่าผู้ใช้บริการไม่ปฏิบัติตามข้อ 7.1 และ 7.2
- 7.4 ในกรณีที่เกิดความเสียหายต่อเอกสารโบราณในขณะที่ผู้ใช้บริการใช้เอกสารโบราณนั้นอยู่ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะบังเกิดขึ้นโดยสถานใด ผู้ใช้บริการต้องรับผิดชอบและชดเชยค่าเสียหายทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเสียหายจะมากน้อยเพียงใด คณะเจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการจะเป็นผู้ตัดสินประเมินราคา และการตัดสินประเมินราคาของกรรมการนั้น ถือเป็นข้อยุติ
- 7.5 ผู้ใช้บริการจะต้องไม่นำเอกสารหรือหนังสือตัวเขียน ซึ่งมีลักษณะเหมือนหรือคล้ายคลึงกับเอกสารหรือหนังสือตัวเขียนที่มีอยู่ในหอสมุดแห่งชาติ เข้ามาในหอสมุดแห่งชาติ หรือนำเอกสารหรือหนังสือตัวเขียนของหอสมุดแห่งชาติออกไปจากห้องบริการหนังสือภาษาโบราณ ทั้งนี้รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์อันเนื่องด้วยเอกสารตัวเขียนทุกชนิด เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากอธิบดีกรมศิลปากร หรือผู้อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติแล้วแต่กรณี
- 7.6 ผู้ใช้บริการจะต้องไม่นำอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น เครื่องบันทึกเสียง หรือเครื่องพิมพ์ดีด เป็นต้น มาใช้ในห้องบริการหนังสือภาษาโบราณ
- 7.7 ถ้าต้องการจะนำหนังสือส่วนตัวเข้ามาเพื่อเปรียบเทียบกับสำนวนในต้นฉบับ ต้องได้รับความเห็นชอบจาก เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริการของงานบริการหนังสือภาษาโบราณ ก่อนทุกครั้ง
- 7.8 ผู้ใช้บริการจะนำบุคคลอื่น ซึ่งไม่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาใช้เอกสารโบราณไม่ได้ ยกเว้นในกรณีที่ผู้ใช้บริการต้องการมีผู้ช่วยค้นคว้า ต้องปฏิบัติตามดังนี้
- 7.8.1 ให้ผู้ใช้บริการทำหนังสือถึงผู้อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติ อ้างถึงความจำเป็นที่ต้องมีผู้ช่วยค้นคว้า

- 7.7.2 ให้ผู้จะเข้าช่วยกันคว่ำกรอกแบบฟอร์มการขออนุญาตศึกษาค้นคว้า
เหมือนกับผู้ใช้บริการ โดยแบบบัตรสมาชิกหอสมุดแห่งชาติมาด้วย
- 7.9 การคัดลอก การถ่ายทอ การทำสำเนา การถ่ายไมโครฟิล์ม ภาพนิ่ง
และการถ่ายภาพเอกสารโบราณ หรือวัสดุอุปกรณ์อื่นเนื่องด้วยเอกสาร
ตัวเขียนทุกชนิด ถือว่าเป็นหน้าที่ของหอสมุดแห่งชาติ ดังนั้นผู้ใช้บริการ
ไม่ว่าจะใช้บริการโดยลักษณะใดก็ตาม ต้องได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการกอง
หอสมุดแห่งชาติก่อน จึงจะดำเนินการได้
- 7.10 หนังสือหรือเอกสารที่เป็นความลับหรือยังเป็นปัญหา จะต้องได้รับอนุญาตจาก
อธิบดีกรมศิลปากรก่อน จึงจะดำเนินการได้
- 7.11 เอกสารโบราณที่ได้จัดพิมพ์เป็นเล่ม คัดลอก ถ่ายทอ พิมพ์ดีด ถ่ายไมโครฟิล์ม
หรือที่ถ่ายทำสำเนาไว้แล้ว เจ้าหน้าที่จะให้บริการจากฉบับพิมพ์หรือสำเนานั้น ๆ
เท่านั้น
- 7.12 ระยะเวลาที่ใช้บริการเป็นไปตามที่หอสมุดแห่งชาติกำหนดไว้
หากมีส่วนหรือกรณีพิเศษแตกต่างไปจากข้อปฏิบัติข้างบนนี้ ให้อยู่ในดุลยพินิจของ
ผู้อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติพิจารณาสั่งการเป็นเรื่อง ๆ ไป

ประกาศ ณ วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2530

ร้อยเอกหญิง

(ประนอม ปัญญางาม)

ผู้อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติ

ภาคผนวก ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประกาศเรื่องโรงเรียน

มีพระบรมราชโองการ มาณพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้ประกาศแก่ หม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยซึ่งได้นำบุตรทูลเกล้า ฯ ถวายให้ทำราชการฉลองพระ-
เดชพระคุณในกรมมหาดเล็กบ้าง ในกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์บ้าง มีเป็นอันมาก

ทรงพระราชดำริว่า บุตรหลานของท่านทั้งปวง บรรดาที่เข้ารับราชการฉลอง
พระเดชพระคุณอยู่นั้น แต่ล้วนเป็นผู้มีชาติมีตระกูล ควรจะรับราชการในเบื้องหน้าต่อไป
แต่ยังไม่รู้หนังสือไทยและขนบธรรมเนียมราชการอยู่โดยมากที่รู้ก็อยู่บ้างแต่ยังไม่ใช้อักษรเอกโท
และตัวสะกดผิด ๆ ไม่ถูกต้องตามแบบอย่างก็มีอยู่มาก แลการรู้หนังสือก็เป็นคุณสมบัติข้อใหญ่
เป็นเหตุจะทำให้ได้รู้วิชาแลขนบธรรมเนียมต่าง ๆ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้จัดโรงเรียน
ขึ้นไว้ที่ในพระบรมมหาราชวัง แล้วจัดคนในกรมพระอาลักษณ์ตั้งให้เป็นขุนนางพนักงานสำหรับ
เป็นครูสอนหนังสือไทย สอนคิดเลข แลขนบธรรมเนียมราชการ พระราชทานเงินเดือนครู
สอนให้สมควรพอใช้สอย ส่วนผู้เรียนหนังสือนั้นก็พระราชทานเสื้อผ้าถุงหมวก กับเบี้ยเลี้ยง
กลางวันเวลาหนึ่งทุกวัน ครูสอนนั้นจะให้สอนโดยอาการเรียบร้อย ไม่ให้คำตีทาบคาย

อนึ่ง บุตรหลานของข้าราชการซึ่งยังไม่ได้นำเข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวายนั้นก็
ถ้าสมัครจะเข้ามาฝึกหัดเล่าเรียนหนังสือไทย ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้รับไว้ฝึก
หัดเล่าเรียน เพื่อให้รู้หนังสือ รู้จักคิดเลข แลขนบธรรมเนียมข้าราชการให้ชัดเจน จะ
ได้รับราชการฉลองพระเดชพระคุณต่อไป ถ้าท่านทั้งปวงได้ทราบหมายประกาศนี้แล้ว จงมี
ใจยินดีหมั่นตักเตือนบุตรหลานของท่านทั้งปวงให้เข้ามาฝึกหัดหนังสือไทย ถ้าเล่าเรียนได้
ชำนาญในการหนังสือแล้ว ความดีงามความเจริญก็จะมีแก่บุตรหลานของท่านทั้งปวงไปสิ้นกาล-
นาน

ประกาศมา ณ วันพฤหัสบดี เดือนอ้าย แรม 3 ค่ำ ปีมะแม ตรีศก ศักราช 1233
(พ.ศ. 2414)

ที่มา รong ศยามานนท์, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435-2507 หน้า 29-30

โปรดเกล้า ฯ

จะให้หม้ออาจารย์สอนหนังสือไทย

แลสอนเลขทุก ๆ พระอาราม

ด้วยพระวุฒิการบดีศรีวิทูทศาสตร์วโรประการ จางวางกรมธรรมการรับพระบรม-
 ราชโองการใส่เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า ให้หมายไปถึงพระราชอาคณพระ
 ครูฐานานุกรมเปรียญอันดับทั้งวัดเคิมวัดชั้น คณะวัดบวรนิเวศ คณะใต้ คณะเหนือ คณะกลาง
 ให้ทราบทั่วกัน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระดำริที่ว่า กุลบุตรทุกวันนี้มีอุสาห์เล่าเรียนหนังสือ
 ไทย ลายมือวิชาหนังสือแลกระบวนเลขโทร เลขตลาด 1 ให้รู้ตามแบบอย่างแต่ก่อนนั้นน้อย
 บิดามารดาแลญาติเฝ้าฯ พงษ์มีประสงค์จะให้บุตรหลานของตน เล่าเรียนหนังสือไทย เลข ให้-
 รู้ชำนาญ ใช้นักอักษรสามเอกโทและคำคำสูงตามแบบอย่างที่ท่านผู้รู้แต่ก่อนสืบ ๆ กันมา
 ให้สิ้นเชิง จึงอุสาห์พาบุตรหลานไปฝากฝังแก่พระราชอาคณพระครูฐานานุกรมเปรียญอันดับที่
 เคยนับถือว่า พระสงฆ์รูปนั้นเป็นผู้รู้หนังสือไทยและวิชาเลขให้สั่งสอนบางที่เด็กนั้นมาบังญาเล่า
 เรียนรู้ก็มีบ้าง เด็กที่เกียจคร้านมัวแต่เล่นเป็นกำลัง เด็กนั้นไม่รู้จะไรอย่างนี้ก็มีเป็นอันมาก
 พระสงฆ์ผู้เป็นอาจารย์ครั้นจะเมียนตีเด็กก็เกรงใจบิดามารดาที่บ้านอาของ เด็ก ไม่อาจว่า
 กล่าวเด็กนั้นได้ นึกเสียว่าจะรู้มีรู้ก็ช่างปะไร พระสงฆ์ผู้เป็นอาจารย์นั้นจะคิดอย่างนี้เป็นแท้
 เด็กซึ่งไปเป็นศิษย์วัดก็ไม่มีวิชาสิ่งใดติดตัวเลยโดยมากสืบไปภายหน้ากุลบุตรผู้ที่จะ เรียนรู้หนังสือ
 ไทย ลายมือ และกระบวนเลขเสื่อมสูญเสียสิ้น ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งพระราชอา-
 คณ พระครูฐานานุกรมเปรียญ ที่ได้รับพระราชทานนิตยภัตรตามฐานาศักดิ์ในพระอารามหลวง
 สำหรับจะได้สั่งสอนพระภิกษุสามเณรศิษย์วัด เพื่อจะให้เป็นผู้เป็นคุณเป็นประโยชน์แก่กุลบุตรผู้ที่จะ
 เล่าเรียน แลอาจารย์ผู้ที่จะสั่งสอนให้ถาวรวัฒนาการขึ้นกว่าแต่ก่อนเพราะหนังสือไทยเป็นประ-
 โยชน์ที่จะเล่าเรียนพระไตรปิฎกต่อไป เป็นการเกื้อกูลแก่พระพุทธศาสนาว่าเป็นคุณที่สุดก็จะ
 ได้เป็นกำลังราชการ แลในประโยชน์ของผู้ที่เรียน เพราะฉะนั้นขอให้พระราชอาคณพระครู
 ฐานานุกรมเปรียญอันดับ ที่ได้เล่าเรียนรู้หนังสือไทยลายมือและวิชาเลขนั้น จงมีใจเห็นแก่
 พระพุทธศาสนาแก่ราชการแผ่นดิน ช่วยหนุนบำรุงสั่งสอนเด็กนั้นให้เต็มกำลังความรู้ของตน
 ตั้งใจสอนจริง ๆ บรรดาที่เป็นพระอารามหลวงให้ไว้พระสงฆ์ที่เป็นอาจารย์สอนเด็ก พระ-
 อารามหนึ่งตั้งแต่ 5 รูป ลงมาทุกพระอารามตามอารามใหญ่แลเล็ก ถ้าไม่มีพระสงฆ์จะทา
 กฤหัสถ์ก็ได้ จะพระราชทานเงินเดือนเหมือนกัน แต่ต้องให้ท่านผู้เป็นเจ้าวัดเอาใจใส่ให้สอน

จริง ๆ พระสงฆ์รูปใดรับสั่งสอนหนังสือไทย ลายมือ แลวิชาเลขได้แล้ว ให้เจ้าคณะทำบาญชี
 มาส่งพระวุฒิการบตีแต่ ๗ วันพดหัสบัติ เดือนแปด ขึ้นสิบสามค่ำ ปีกุนสัปตศก จะได้นำขึ้นทูล-
 เกลาฯ ๑ ถวายแล้วจะพระราชทานแบบฉบับหลวงให้แก่พระสงฆ์ผู้เป็นอาจารย์ จะได้สั่งสอน
 ศิษย์ตามแบบฉบับเด็กที่เรียนหนังสือไทยลายมือ หักลายมือแลกระบวนเลขมีมาน้อยเท่าใด
 ใ้ทำบาญชีมาส่งเจ้าพนักงานทุกอาจารย์วันขึ้นสิบห้าค่ำ แรมสิบห้าค่ำ ให้เจ้าพนักงานกรม-
 ธรรมการ กรมสังฆการี นำเด็กเจ้ามาในพระบรมมหาราชวัง แลพระสงฆ์ผู้เป็นอาจารย์
 จะพระราชทานเงินเดือน ๆ ละ 6 บาท พระราชาคณะ พระครู ฐานานุกรม เปรี๊ยะ-
 อันดับ ที่ได้นิคยภัตรอยู่แล้วจะพระราชทานเพิ่มส่วนที่เป็นอาจารย์เดือนละ 6 บาท ทุกอา-
 จารย์เด็กนั้น เรียนหนังสือไทย หักลายมือ เรียนเลขได้อย่างแล้วกำหนดหกเดือนจะโปรดให้
 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าทมาลากรมพระบำราบปรปักษ์เป็นแม่กอง แลข้าราชการ
 ซึ่งรู้หนังสือเป็นเจ้าพนักงานประชุมกันไล่หนังสือครั้งหนึ่ง ทุกพระอาราม ใต้แม่นยำแน่นอน
 ถูกต้องตามแบบฉบับจะพระราชทานรางวัลแก่อาจารย์แลตัวเด็กนั้นตามสมควร ทรงพระกรุณา
 สู้สละพระราชทรัพย์ออกจ่ายจ่ายแจกแก่อาจารย์แก่ศิษย์ทั้งนี้ด้วยพระราชประสงค์จะให้เป
 ประโยชน์ในพระพุทธศาสนา แลแผ่นดินแลตัวเด็กต่อไป จะให้พระราชาคณะ พระครูฐานา-
 นุกรม เปรี๊ยะอันดับ ตั้งใจฉลองพระเดชพระคุณให้เต็มตามกำลังความรู้จริง ๆ และพระราชา-
 คณะ พระครูฐานานุกรม เปรี๊ยะอันดับ ที่เป็นผู้ใหญ่อยู่ในอารามนั้น ให้หมั้นเอาใจใส่ดูแล
 ตักเตือนพระสงฆ์ผู้เป็นอาจารย์ แลศิษย์วัดหม้อนให้มาเรียนหนังสือไทย หักลายมือ
 เรียนเลขแก่อาจารย์หลวงตามพระราชประสงค์

หมายมา ๗ วันอังคาร เดือนแปด ขึ้นสี่ค่ำ ปีกุนสัปตศกศักราช 1237

(จาก ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 2 จ.ศ. 1237 หน้า 111)

ประกาศกรมศึกษาธิการ

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศแก่พระบรมวงศานุวงศ์
แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แลพ่อค้าราษฎรทั้งปวงทั่วกัน ด้วยในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่-
หัวทรงพระราชดำริเห็นว่า วิชาหนังสือเป็นต้นเค้าคุณความเจริญของราชการบ้านเมือง
ยิ่งกว่าศิลปศาสตร์วิชาการอื่น ๆ ทั้งสิ้น ถ้าผู้ใดเล่าเรียนด่องแท้งจริงถึงแม้ว่าจะเป็นคนตระ-
กูลต่ำอย่างใด ก็สมควรที่จะทรงพระกรุณาชุบเกล้าฯ เลี้ยงให้มียศศักดิ์รับราชการบ้านเมือง
ฉลองพระเดชพระคุณตามคุณานุรูปถ้วนทั่วกันทุกวันนี้ผู้ที่เล่าเรียนวิชาหนังสือไทยก็มีเป็นอันมาก
แต่บางคนเรียนรู้จบตำราบ้างที่เรียนได้แต่ครึ่งหนึ่งค่อนหนึ่ง แล้วเลิกเรียนก็มีเป็นอันมาก
เพราะไม่มีกำหนดอันใดเป็นที่สังเกต ที่จะรับประกันว่าผู้ใดรู้ด่องแท้งจริง ผู้ใดไม่รู้จริงจึงยัง
เป็นความขัดขวางแก่พระราชประสงค์ซึ่งจะทรงชุบเกล้าฯ เลี้ยงแลพระราชทานคุณความดี
แก่ผู้เล่าเรียนอยู่ เพราะเหตุฉะนั้นได้โปรดเกล้าฯ ให้แต่งแบบหลวงสำหรับไล่วิชาหนังสือ
ไทยแก่นักเรียนทั้งปวง จะโปรดเกล้าฯ ให้มีข้าหลวงเป็นเจ้าของพนักงาน ผู้ไล่หนังสือปีละ
ครั้งหนึ่งเสมอไป ถ้านักเรียนคนใดมีความรู้ไล่ได้ตลอดวิชาโดยกำหนดไว้เพียงชั้นเดียวก็จะ
โปรดเกล้าฯ พระราชทานให้ได้คุณพิเศษโดยควรแก่ผู้มีความรู้ในวิชาชั้นนั้นถ้วนทั่วกัน
กำหนดวิชาที่จะไล่ชั้นประโยคต้น จะสอบวิชาตลอดแบบเรียนหลวงทั้ง 6 เรื่อง คือตั้งแต่
มูลบทบรรพกิจ จนพิศาลการันต์ ถ้าผู้ใดไล่ได้ตลอดก็จะให้หนังสือสำหรับตัวใบหนึ่ง ลงชื่อ
ข้าหลวงพร้อมกับรับรองว่าผู้นั้นเป็นคนมีความรู้จริงได้สอบวิชาในที่ประชุมข้าหลวงแล้ว
หนังสือฉบับนี้จะเปนประโยชน์แก่ตัวเจ้าของ ในเมื่อเวลาที่จะไปทำกิจการใด ๆ จะได้อธิ
ไปเปนประกันสำหรับตัว ถ้าผู้นั้นอยากจะได้เล่าเรียนเพื่อจะได้คุณพิเศษในวิชาชั้นสูงต่อไป
ก็จะเข้าเรียนในโรงเรียนหลวงสำหรับสอนวิชาชั้นสูงได้ ตามพระราชบัญญัติสำหรับโรงเรียน
วิชาที่จะไล่ชั้นประโยค 2 นั้น 8 อย่าง คือ ลายมือหวัดแลบรรจงอย่างหนึ่ง เขียนหนังสือใช้
ตัววางวรรณคดีตามใจความไม่ต้องดูแบบอย่างหนึ่ง ทานหนังสือพิศคัตจากลายมือหวัดอย่าง
หนึ่ง คัดสำเนาความแลย่อใจความอย่างหนึ่ง แต่งจดหมายอย่างหนึ่ง แต่งแก้กระทู้ความร้อย
แก้วอย่างหนึ่ง วิชาเลขอย่างหนึ่ง ทำบาณช้อยอย่างหนึ่ง ผู้ใดมีความรู้ไล่สอบได้ตลอดวิชาทั้ง
8 อย่างเปนประโยค 2 นี้ ถ้าเป็นไพร่หลวงหรือไพร่สมกรมใด ๆ ก็ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้ขาดจากสังกัดเดิม ได้หนังสือพิมพ์คุ้มสักตลอดชีวิต ถ้าเป็นผู้จะรับราชการ
สนองพระเดชพระคุณ ก็ทรงพระกรุณาชุบเกล้าฯ เลี้ยงตามสมควรแก่คุณานุรูปทุกคน

ถ้าไม่สมัครจะรับราชการจะทำการที่ใด ๆ ก็จะมีทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้
ไม่ขัดขวาง กำหนดจะได้ไล่นางสี่ตั้งแต่ปีจอ อัฐศกนี้ต่อไป ถ้าผู้ใดจะใคร่ทราบความแล
วิธีแบบสำหรับไล่นางสี่โดยละเอียดก็ให้ไปถามที่ออฟฟิศที่เจ้าพนักงานจัดการโรงเรียน
หรือตามโรงเรียนหลวงแห่งใดแห่งหนึ่งนั้นเถิด

ประกาศมา ณ วันศุกร์ เดือนสามขึ้นสองค่ำ ปีระกา สัปตศก จุลศักราช
1247 เป็นวันที่ 6296 ในรัชกาลปัตยุบันนี้

จาก ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 1 จ.ศ. 1246 หน้า 525

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา คณะกรรมการจัดงานวันเฉลิมถวัลยราชสมบัติครบ 100 ปี ในพระบาทสมเด็จพระจุล-
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว 2511, หน้า 36-37

ประกาศโรงเรียน

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศแก่พระราชวงศานุวงศ์ และข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย ในพระบรมมหาราชวัง และพระราชวังบวร กับทวยราษฎร์ทั้งปวงให้ทราบทั่วกันว่า

ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริเห็นว่า การวิชาหนังสือ เป็นคันทางของวิชาความรู้ทั้งปวง สมควรที่จะทะนุบำรุงให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นไป เพราะคนในพื้นบ้านเมืองสยามเรานี้ ที่จันโตใหญ่ไม่รู้หนังสือไทยก็มีโดยมาก ที่รู้พออ่านได้ เขียนได้แต่ไม่ถูกต้องนั้นก็มีโดยมาก เพราะโรงเรียนที่สอนวิชาตามแบบหลวงยังมีน้อย ไม่พอกับผู้ที่จะเล่าเรียน มีพระราชประสงค์จะให้พระราชวงศานุวงศ์และบุตรหลานข้าราชการ แลราษฎรทั้งปวง ได้เล่าเรียนศึกษาหนังสือไทยให้รู้โดยละเอียดตามแบบที่ถูกต้อง จึงทรงเสียดสละพระราชทรัพย์ออกตั้งโรงเรียน แลจ้างครูสอนบำรุงการเล่าเรียน สิ้นพระราชทรัพย์เป็นอันมาก โรงเรียนซึ่งได้โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นแล้วตามพระอารามหลวง เป็นหลายแห่ง แลยังทรงพระราชดำริจะให้ตั้งโรงเรียน ให้มีสำหรับพระอารามหลวงทุก ๆ พระอาราม เพื่อจะให้บุตรหลานของไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินได้เล่าเรียนโดยสะดวก ไม่ต้องเสียเงินทองอะไรเลย แลโรงเรียนสำหรับพระบรมวงศานุวงศ์ก็โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นแล้วที่ พระค้ำหนักสวนกุหลาบแห่งหนึ่ง ยังจะตั้งโรงเรียนสำหรับข้าราชการอีกแห่งหนึ่ง พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้จัดการโรงเรียนทั้งปวงนี้ ก็เพราะทรงพระมหากรุณาแก่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน แลมีพระประสงค์จะให้วิชาหนังสือไทย รุ่งเรืองแพร่หลายเป็นคุณแก่ราชการ และเป็นความเจริญแก่บ้านเมืองยิ่งขึ้นไป

บัดนี้ทรงทราบได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า ราษฎรตื่นเล่าลือกันว่า ซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนนั้น พระราชประสงค์จะเก็บเด็กนักเรียนเป็นทหาร ผู้ที่จะส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนหนังสือก็มักจะพากันหวาดหวั่นครันคร้ามว่า บุตรหลานจะต้องเป็นทหาร เป็นอันมาก ที่พูดเล่าลืออย่างนี้เป็นจริง ห้ามอย่าให้ผู้ใดพลอยตื่นตื่นเชื่อฟังคำเล่าลือนี้เป็นอันขาด คนที่ควรจะชักเป็นทหารก็มีอยู่พวกหนึ่งต่างหาก ไม่ต้องตั้งโรงเรียนเกลี้ยกล่อมเด็กมาเป็นทหารเลย อนึ่งเด็กทั้งปวงนี้ก็ล้วนแต่เป็นบุตรหลานไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินทั้งสิ้นด้วยกัน ถ้าจะเก็บเอามาเป็นทหารเสียตรง ๆ นั้นจะไม่ได้หรือ จะต้องตั้งโรงเรียนเกลี้ยกล่อมให้

ลำบากแลเปลืองพระราชทรัพย์ด้วยเหตุใด ผู้ที่เล่าลือโจษกันอย่างนั้นเหมือนเป็นไม่มี
กตัญญูไม่รู้พระเดชพระคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อันทรงพระมหากรุณาทรงพระราช
ดำริจัดการจะให้เป็นผู้ประโชนแก่ประชาราษฎร์ทั่วไปในพระราชอาณาจักร

ถ้อยคำของคนเช่นนั้นใคร ๆ ไม่ควรจะเชื่อเอาเป็นประมาท ถ้าใครมี
บุตรหลาน อยากให้ได้เล่าเรียนให้มีวิชาความรู้สำหรับตัวก็ส่งเข้าเล่าเรียนในโรงเรียน
สอนที่ใกล้เคียงเขตบ้านที่อยู่ นั้น ๆ เด็ด อย่าคิดหวาดท้อวันครั้นคร่ำด้วยข้อที่บุตรหลานจะ
ต้องคิดเป็นทหารนั้นเลย

ประกาศมา ณ วันศุกร์ เดือนหก แรม 3 ค่ำ ปีมะเส็ง สัปตศก 1247
(พ.ศ. 2428) เป็นปีที่ 18 ฤาวันที่ 6061 ในรัชกาลปรัตยบันนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประกาศการเรียนหนังสือ

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศแก่พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยและพ่อค้าราษฎรทั้งผองทั่วกัน ด้วยในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริเห็นว่า วิชาหนังสือเป็นต้นเค้าคุณความเจริญของราชการบ้านเมืองยิ่งกว่า ศิลปศาสตร์วิชาการอื่น ๆ ทั้งสิ้น ถ้าผู้ใดเล่าเรียนรู้อ่องแท้จริง ถึงแม้ว่าจะเป็นคนตระกูล สูงต่ำอย่างใดก็สมควรที่จะทรงพระกรุณาชุบเกล้าฯ เลี้ยงให้ได้มียศศักดิ์รับราชการบ้านเมือง สนองพระเดชพระคุณตามคุณานุรูปถ้วนทั่วกัน ทุกวันนี้ผู้ที่เล่าเรียนวิชาหนังสือไทยก็มีเป็นอันมาก แต่บางคนเรียนรู้จบตำราเรียนบ้าง ที่เรียนได้แต่ครึ่งหนึ่งค่อนหนึ่งแล้วเลิกเรียนเสียก็มีเป็น อันมาก เพราะไม่มีกำหนดอันใดเป็นสิ่งสังเกตที่จะรับประกันว่าผู้ใดรู้อ่องแท้จริง และผู้ใด ไม่รู้จริง จึงยังเป็นความขัดขวางแก่พระราชประสงค์ ซึ่งจะทรงชุบเกล้าฯ เลี้ยงและ พระราชทานคุณความดีแก่ผู้เล่าเรียนอยู่ เพราะเหตุฉะนั้นได้โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งแบบหลวง สำหรับสอบไล่วิชาหนังสือไทยนักเรียนทั้งปวง จะโปรดเกล้าฯ ให้มีข้าหลวงเป็นพนักงาน ไล่หนังสือปีละครั้งหนึ่งเสมอต่อไป ถ้านักเรียนคนใดมีความรู้ไล่ได้ตลอดวิชาโดยกำหนดไว้ เพียงชั้นใด ก็จะได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานให้ได้คุณพิเศษ โดยควรแก่ผู้มีความรู้ในวิชานั้น ถ้วนทั่วกัน

กำหนดวิชาที่จะไล่ชั้น ชั้นประโยคต้นจะสอบวิชาตลอดแบบเรียนหลวงทั้งหกเรื่อง คือ แต่มูลบทบรรพกิจจนจบพิศาลการันต์ ถ้าผู้ใดไล่ได้ตลอดก็จะได้หนังสือสำหรับตัวหนึ่ง ลงชื่อข้าหลวงพร้อมกับรับรองว่าผู้นั้นเป็นคนมีความรู้จริง ได้สอบข้อมิวิชาในที่ประชุมข้าหลวง แล้ว หนังสือฉบับนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ตัวเจ้าของในเมื่อเวลาจะไปทำการที่ใด ๆ จะได้ถือเป็นประกันสำหรับตัว ถ้าผู้นั้นอยากจะได้เล่าเรียนเพื่อจะได้คุณพิเศษในวิชาชั้นสูง ต่อขึ้นไป ก็จะได้เข้าเรียนในโรงเรียนหลวงสำหรับสอบวิชาชั้นสูงได้ตามพระราชบัญญัติสำหรับ โรงเรียน วิชาที่จะไล่ชั้นประโยคสองนั้นแยกอย่างคือ ลายมือหวัดและบรรจงอย่าง 1 เขียนหนังสือใช้ตัววางวรรคตอนถูกต้องตามใจความไม่ต้องดูแบบอย่าง 1 ทานหนังสือที่คัดฝึก จากลายมือหวัดอย่าง 1 คัดสำเนาความและย่อความอย่าง 1 แต่งจดหมายอย่าง 1 แต่งแก้ระตู้ความร้อยแก้วอย่าง 1 วิชาเลขอย่าง 1 ทาบัญชีอย่าง 1

ผู้ใดมีความรู้ใฝ่สอตลอดวิชาทั้งแปดอย่างเป็นขั้นประโยคสองนี้ ถ้าเป็นไพร่หลวงหรือไพร่
สมกรมใด ๆ ก็จงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ขาดจากสังกัดเดิม ได้หนังสือพิมพ์คุ้มสัก
ตลอดชีวิต ถ้าเป็นผู้จะรับราชการฉลองพระเดชพระคุณ ก็จงทรงพระกรุณาชุบเกล้า ฯ
เลี้ยงตามสมควรแก่คุณานุรูปถ้วนทุกคน ถ้าไม่สมัครจะรับราชการจะไปทำการที่ใด ๆ ก็จง
พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ไม่ขัดขวาง กำหนดจะได้ไ้หนังสือตั้งแต่ปัจฉิมศกนี้ต่อไป
ถ้าผู้ใดจะใคร่ทราบความและวิธีแบบสำหรับไ้หนังสือโดยละเอียด ก็ให้ไปถามที่ออฟฟิศ
เจ้าพนักงานจัดการโรงเรียนหรือตามโรงเรียนหลวงแห่งใดแห่งหนึ่งนั้นเถิด

ประกาศมา ณ วันศุกร์ เดือนสาม ขึ้นสองค่ำ ปีระกา สัปตศก
จุลศักราช 1247 (พ.ศ. 2428) เป็นวันที่ 6296 ในรัชกาลปรัตยุบัน

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การสอบไล่หนังสือไทย

พระราชดำรัส

"ท่านทั้งปวง ซึ่งเป็นผู้ไล่นักหนังสือ พระบรมวงศานุวงศ์ หม่อมเจ้าหม่อมราชวงศ์ ซึ่งเป็นบิดาของนักเรียน และข้าราชการที่ได้มาประชุมกับทั้งตัวนักเรียนด้วย ฉันมีความยินดีมากที่ได้มาเป็นผู้ให้รางวัลแก่เด็กนักเรียน ซึ่งไล่นักหนังสือเป็นครั้งแรกในเมืองไทย เพราะการที่เคยไล่นักหนังสือมาก่อนนั้นก็ไล่นักแต่พระสงฆ์ ถึงว่าการที่ไล่นักหนังสือครั้งนี้เป็นแต่เบื้องต้นแต่เพียงในการเรียนชั้นต่ำก็ดี จะเป็นแบบเป็นรากเหง้าที่จะได้ไล่นักหนังสือและวิชาชั้นสูง ๆ เป็นลำดับขึ้นไปในภายหน้า

วิชาหนังสือเป็นวิชาที่นับถือ และเป็นที่สรรเสริญมาแต่โบราณว่าเป็นวิชาอย่างประเสริฐ ซึ่งผู้ที่เป็นใหญ่ยิ่ง นับแต่พระมหากษัตริย์เป็นต้น จนตลอดราษฎรพลเมืองสมควรและจำเป็นจะต้องรู้ เพราะเป็นวิชาที่อาจทำให้การทั้งปวงสำเร็จไปได้ทุกสิ่งทุกอย่าง โดยการทรงจำรำเรียน และเป็นวิชาที่ทำให้ผู้รู้มีความฉลาดได้เร็วได้ง่ายขึ้น ถึงว่าผู้ใดจะเป็นผู้มีปัญญาไม่รู้หนังสือ แต่ผู้หนึ่งไม่มีปัญญารู้หนังสือ ผู้ที่ไม่มีปัญญานั้นมักจะตีเทียมเท่ากับผู้มีปัญญา หรือตีขึ้นไปกว่าก็มีโดยมาก ถึงว่าความนับถือวิชาหนังสือนี้จะเสื่อมทรามไปบ้าง เล็กน้อยไปบ้างเป็นครั้งเป็นคราว ก็จะกลับเป็นที่นับถือยิ่งใหญ่อีกในเวลาอื่นอีก เพราะเป็นวิชาอันประเสริฐ เมื่อจะเทียบดูกับกาลแต่ก่อนกับเดี๋ยวนี้แล้ว พระเจ้าแผ่นดินเคยทรงรับแต่ฎีกากับบัญชีเล็กน้อย ครั้นมาในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าอยู่หัวก็เกิดหนังสือมากขึ้น แต่ยังไม่ถึงทุกวันนี้ หนังสือที่ฉันได้รับอยู่เดี๋ยวนี้ นับด้วยพันเป็นอันมาก วิชาหนังสือในเวลานี้เป็นเวลากำลังต้องการจะพรรณาคูณหนังสือให้ทั่วถึงไปก็เป็นการยาวเลา จึงขอตัดความลงว่า ในการเวลานี้ผู้ซึ่งจะเป็นข้าราชการไม่รู้หนังสือแล้วเกือบจะเป็นอันใช้ไม่ได้ทีเดียว ได้คิดตั้งใจอยู่ว่าการต่อไปภายหน้า จะต้องเลือกหาผู้ใดไม่รู้หนังสือไล่ไปตามควรแก่ที่จะกำหนด ผู้นั้นจะเป็นขุนนางไม่ได้เลย แต่ในเวลานี้ข้าราชการเก่าที่ไม่รู้หนังสือก็มีอยู่บ้าง ผู้ซึ่งจะเลือกได้ยังมีน้อย จึงตั้งกำหนดอย่างนี้ยังไม่ได้ จึงต้องคอยพวกที่เรียนใหม่ ๆ นี้จะเป็นผู้ตั้งแบบแผนต่อไปภายหน้า เพราะฉะนั้นฉันจึงได้มีความมุ่งหมายตั้งใจที่จะจัดการเล่าเรียนทั่วไปทั้งบ้านทั้งเมืองให้เป็นการรุ่งเรืองเจริญขึ้นโดยเร็ว

บัดนี้ จะว่าถึงโรงเรียนสวนกุหลาบนี้เอง ความปรารถนาที่ฉันได้จัดโรงเรียน
 สวนกุหลาบขึ้น เพราะมีความสังเวชด้วยเรื่องซึ่งแห่งราชตระกูลพระบาทสมเด็จพระเจ้า-
 อยู่หัวทุก ๆ พระองค์ก็ล้วนแต่มีพระราชโอรสมาก ๆ พระราชโอรสก็มีหม่อมเจ้าอีกองค์ละมาก ๆ
 หม่อมเจ้าก็ยังมีหม่อมราชวงศ์ต่อไปอีกเป็นอันมาก แต่เป็นการขัดข้องลำบากแก่หม่อมเจ้า
 หม่อมราชวงศ์อยู่มาก ด้วยไม่มีทางที่จะเข้ารับราชการได้ ไซ้ว่า หม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์
 นั้นจะใช้ไม่ได้เลยสักคนหนึ่งเมื่อไร หม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์ที่เป็นคนดี ๆ ก็มีมาก
 แต่ไม่มีช่องที่จะได้ฝึกหัดทดลองให้รู้คิชั่ว เพราะเป็นเจ้าเสีย ไม่ได้เป็นขุนนาง จึงคิดหา
 โอกาสที่จะให้เรียนหนังสือได้ไล้วิชาเหมือนหนึ่งได้ถวายตัว เช่น ข้าราชการ แต่คิดว่าดอกไม้
 ฐูปเทียน เพราะว่าเมื่อถวายตัวก็ให้เห็นตลอดจนถึงความรู้และสติปัญญา ฉันต้องรับว่าการ
 ที่คิดนี้เพื่อประโยชน์ตัวของฉันเองด้วย เพราะเหตุว่าลูกฉันก็มีมาก แล้วก็คงจะต้องมีหลาน
 เหลนเป็นหม่อมเจ้าหม่อมราชวงศ์ต่อ ๆ ลงไปเหมือนกับท่านแต่ก่อนเหมือนกัน ไซ้ว่าจะเป็
 พระองค์เจ้าไปได้หมดเมื่อไร ฉันก็มันหมายใจว่า โรงเรียนที่ตั้งขึ้นนี้จะเป็เครื่องประคอง
 ไม่ให้ลูกหลานเหลนฉันยับเยินไปเหมือนอย่างแต่ก่อน เพราะฉันได้ตั้งใจไว้ว่า ตั้งแต่ลูกฉัน
 ลงไปจะต้องเข้าในโรงเรียนนี้ ฝึกซ้อมวิชาเหมือนกับลูกหลานเจ้านายทั้งปวงทุกคน
 ถึงแต่ว่าฉันรับว่าเป็นการเห็นแก่ประโยชน์ตัวฉันนี้ ก็ต้องขอเถียงว่าไม่ได้เป็นแต่ประโยชน์
 ตัวคนเดียว เป็นประโยชน์ทั่วไปแก่พระบรมวงศานุวงศ์เสมอกัน เพราะฉะนั้น ฉันต้องทูล
 ขอแก่พระบรมวงศานุวงศ์ทั้งปวง ให้ลงความเห็นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับฉัน ส่งหม่อมเจ้า
 หม่อมราชวงศ์ซึ่งมีอายุสมควรจะเรียนมาเรียนในโรงเรียนนี้ให้สิ้นเชิง เพื่อจะได้เป็นคุณแก่
 ตัวเด็กผู้ที่ส่งมาเรียนนั้นต่อไปภายหน้า และเป็นการยกการประคองพระเกียรติยศของพระ-
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระบรมวงศานุวงศ์และทั้งพระเกียรติยศของท่านผู้เป็นปู่และบิดา
 ด้วย แต่โรงเรียนนี้มีชื่อไม่เพราะเหตุหนึ่งทีขึ้นชื่อว่าเป็นโรงเรียนทหาร จะทำให้เป็น
 ที่เข้าใจกันไปว่าผู้ที่มาเรียนหนังสือนี้จะต้องเป็นทหารไปนานหรือตลอดชีวิต เพราะความกลัว
 ชื่อทหารไม่ทราบว่กลัวนักเพราะเหตุไฉน จะทำให้เป็นที่หวาดหวั่นเสียในชั้นต้น
 จึงขอชี้แจงให้ทราบว่า การทหารนั้นเป็นการสำคัญที่จะได้ป้องกันรักษาบ้านเมือง ถ้าไม่มี
 ทหารให้แข็งแรงก็จะรักษาบ้านเมืองยาก จึงเป็นการจำเป็นที่จะต้องจัดการทหารให้
 แข็งแรงขึ้น แต่มิใช่จะต้องการแต่ทหาร เดียวนี้ต้องการคนที่ใช้ราชการพลเรือน
 ให้เป็นผู้มีความรู้ และเป็นผู้มีปัญญาใช้การได้จริงนั้นเป็นการร้อน อยากที่จะได้โดยเร็วมาก

เพราะฉะนั้นไม่ควรจะวิตกเลขที่จะต้องเป็นทหารตลอดไป เมื่อผู้ใดมีปัญหามีความรู้สมควรจะ
ได้รับราชการในตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใดก็ควรจะได้รับการตามคุณวิชาของผู้นั้น หรือจะไม่รับ
ทำราชการ จะทำการอื่น ๆ ก็ได้ เว้นแต่จะต้องมีกำหนดตามสมควรเท่านั้น ความมุ่ง
หมายและเริ่มคิดจัดโรงเรียนนี้ ประสงค์จะแก้กุลแก่ราชตระกูลนั้นแหละเป็นที่ตั้ง

เมื่อได้กล่าวถึงโรงเรียนนี้ว่า จะเป็นการสงเคราะห์แก่ตระกูลเจ้านายดังนี้
ใช้ว่าจะละล้มตระกูลข้าราชการและราษฎรเสียเมื่อไร โรงเรียนที่มีอยู่แล้วและที่จะตั้งขึ้น
ต่อไปภายหน้าโดยมากได้คิดจัดการโดยอุทิศส่ำหัดเต็มกำลังที่จะให้เป็นการเรียบร้อยพร้อมเพียง
เหมือนอย่างโรงเรียนนี้ และจะคิดให้แพร่หลายกว้างขวางเป็นที่คนเรียนได้มากขึ้นกว่าแต่
ก่อน ทั้งจะมีโรงเรียนวิชาอย่างสูงขึ้นไปอีก ซึ่งได้กำลังคิดจัดอยู่จนบัดนี้ เจ้านายราชตระกูล
ตั้งแต่ลูกฉันเป็นต้นลงไป ตลอดถึงราษฎรที่ต่ำที่สุด จะให้ได้มีโอกาสเล่าเรียนได้เสมอกัน
ไม่ว่าเจ้าว่าขุนนาง ว่าไพร่ เพราะฉะนั้นจึงขอออกได้ว่า การเล่าเรียนในบ้านเมืองเรา
จะเป็นข้อสำคัญที่หนึ่ง ซึ่งฉันอุทิศส่ำหัดจัดขึ้นให้เจริญจงได้

ท่านผู้ซึ่งเป็นแม่กองไล่หนังสือครั้งนี้ จนได้รับความสรรเสริญ และความพอใจ
ที่ได้จัดการไล่หนังสือครั้งนี้ให้เป็นแบบฉบับได้ในคราวแรก และการซึ่งได้จัดโรงเรียนทั้งปวงนี้
ดิศวรกุมาร เป็นผู้สมควรที่จะได้รับความสรรเสริญในการที่อุทิศส่ำหัดจัดให้เรียบร้อยเป็นไป
ได้สม่าเสมอตลอด เป็นพยานในการซึ่งเริ่มมีความเคารพต่อคำสั่งของฉัน และรักใคร่ในการที่
จะร่ำเรียนวิชา จึงต้องขอขอบใจเธอในส่วนหนึ่งต่างหาก นักเรียนทั้งปวงบรรดาที่ได้มี
ความอุทิศส่ำหัดเล่าเรียนมานั้น เป็นความดีแก่ตัวแล้ว จงอุทิศส่ำหัดเล่าเรียนต่อไปเถิด
วิชาที่เจ้าเรียนนี้คงจะให้ผลแก่เจ้าให้ได้เป็นคนสืบไปภายหน้า"

ประกาศจัดการเล่าเรียนในหัวเมือง

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวผู้ทรงพระคุณธรรมอันมหาประเสริฐ ให้ประกาศพะเคียงแก่พระภิกษุสงฆ์ทราบทั่วกันว่า ทรงรำพึงโดยพระราชจริยานุวัติ จะทำนุบำรุงความเจริญรุ่งเรือง ให้เกิดขึ้นทั่วไปตลอดพระราชอาณาจักร เพื่อให้สมณพราหมณาจารย์ และอาณาประชาราษฎร์ ทั้งหลายมีความสุขสำราญยิ่งขั้นกว่าแต่ก่อนทรงพระราชดำริเห็นว่า ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดแต่ความประพฤติชอบ แลการเลี้ยงชีวิตชอบเป็นที่ตั้ง คนทั้งหลายจะประพฤติชอบ แลจะหาเลี้ยงชีวิตโดยชอบนั้นเล่า ก็ย่อมเอาไศรยการได้สดับฟังโอวาทคำสั่งสอนที่ชอบ แลการที่ได้ศึกษาวิชาความรู้ในทางที่จะให้บังเกิดประโยชน์ มาแต่ย่อมเยาว์ แลฝึกซ้อมสันทนาการให้ชำนาญไปในทางสัมมาปฏิบัติ และเจริญปัญญาสามารถในกิจการต่าง ๆ อันเป็นเครื่องประกอบ การหาเลี้ยงชีพเมื่อเติบโตใหญ่ จึงชื่อว่าได้เข้าสู่ทางความเจริญเป็นความจริงดังนี้

ก็แลประชาชนในสยามราชอาณาจักรนี้ ย่อมเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนาโดยมาก พุทธศาสนิกชนในพระราชอาณาจักร ย่อมได้สดับรับฟังพระสัทธรรม ซึ่งสมเด็จพระบรมศาสดา สัมมาสัมพุทธเจ้าบัญญัติสอนไว้เป็นวิถีทางสัมมาปฏิบัติ จากพระภิกษุสงฆ์ซึ่งมีอยู่ในสังฆาราม ทั่วพระราชอาณาจักร และได้ฝากบุตรหลานเป็นศิษย์เพื่อให้ร่ำเรียนพระบรมพุทธโอวาท แลวิชาซึ่งจะให้บังเกิดประโยชน์ กล่าวคือวิชาหนังสือเป็นต้น ในสำนักพระภิกษุสงฆ์ เป็นประเพณีสืบมาแต่โบราณกาลจนบัดนี้ นับว่าพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายได้กระทำประโยชน์ แก่พระพุทธจักร และพระราชอาณาจักรทั้งสองฝ่ายเป็นอันมาก

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชปรารภถึงการที่จะทำนุบำรุง ประชาชนทั้งหลายให้ตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ แลให้อือเฟื้อในการที่จะศึกษาวิชาอันเป็นประโยชน์ เพื่อจะให้ถึงความเจริญยิ่งขึ้นโดยลำดับ จึงทรงพระราชดำริเห็นว่า ไม่มีทางอย่างอื่นจะ ประเสริฐยิ่งกว่าจะเกื้อกูลพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลาย โดยพระราชทายพระบรมราชูปถัมภ์ ให้มีกำลังสั่งสอนธรรมปฏิบัติ แลวิชาความรู้แก่พุทธศาสนิกชนบริบูรณ์ยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน บัดนี้การฝึกสอนในกรุงเทพฯ ฯ เจริญแพร่หลายมากขึ้นแล้ว สมควรจะจัดการฝึกสอนในหัวเมือง ให้เจริญขึ้นตามกัน เพราะฉะนั้นจึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้จัดการตีพิมพ์

หนังสือเรียนแบบหลวงทั้งในส่วนที่จะสอนธรรมปฏิบัติ แลวิชาความรู้อย่างอื่นขึ้นเป็นอันมาก เพื่อจะพระราชทานแก่พระภิกษุสงฆ์ทั้งหลาย ไว้สำหรับฝึกสอนกุลบุตรให้ทั่วไป แลทรงอาราธนาพระเจ้าน้อยยาเธอกรมหมื่นวชิรญาณวโรรสที่สมเด็จพระราชาคณะ เจ้าคณะใหญ่ ให้ทรงรับภาระอำนวยการให้พระภิกษุสงฆ์สั่งสอนกุลบุตรให้ตั้งอยู่ในธรรมปฏิบัติ แลมีวิชาความรู้โปรดให้บังคับการพระอารามในหัวเมือง ซึ่งเป็นส่วนการพระศาสนา และการศึกษาได้ทั้งในหัวเมืองมณฑลกรุงเทพฯ ทั้งในมณฑลหัวเมืองตลอดพระราชอาณาจักรโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้อยยาเธอกรมหมื่นดำรงราชานุภาพเป็นเจ้าหน้าที่จัดการอนุกุล ในกิจที่ฝ่ายฆราวาสจะพึงทำจัดการพิมพ์แบบเรียนต่าง ๆ ที่จะพระราชทานแก่พระภิกษุสงฆ์ไปฝึกสอนเป็นต้น ตลอดจนการที่จะเบิกพระราชทรัพย์ จากพระคลังไปจ่ายในการที่จะจัดตามพระบรมราชประสงค์ แลโปรดเกล้าฯ ให้ยกโรงเรียนพุทธศาสนิกชนในหัวเมืองทั้งปวง มารวมขึ้นอยู่ในพระเจ้าน้อยยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส เพื่อจะได้เป็นหมวดเดียวกัน

ขอพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลาย จงเห็นแก่พระพุทธศาสนาแลประชาชนทั้งปวง ช่วยเอาภาระธุระสั่งสอนกุลบุตรทั้งหลาย ให้ได้ศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนไตรย์ แลมีวิชาความรู้อันเป็นสารประโยชน์ยิ่งขึ้น ให้สมดังพระบรมราชประสงค์ ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศอาราธนามานี้ จงทุกประการเทอญ

ประกาศมา ณ วันที่ 11 พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ ศก 117 เป็น
วันที่ 10958 ในรัชกาลปัจจุบันนี้

จาก กฎหมาย รัชกาลที่ 5 ร.ศ. 117 หน้า 85

ที่มา คณะกรรมการจัดงานวันเฉลิมถวัลยราชสมบัติ ครบ 100 ปี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว 2511, หน้า 205-207

พระราชบัญญัติการสอบวิชา

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ด้วยได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งแบบวิธีสอบวิชาหนังสือไทยขึ้น และได้โปรดเกล้าฯ ให้มีข้าหลวงเปนเจ้าพนักงานสอบวิชานักเรียนปีละ 1 ครั้งเสมอมา มีนักเรียนเข้าสอบวิชาได้ตลอดชั้นประโยคต้นและประโยคที่ 2 ไปเป็นอันมากแล้ว

บัดนี้ทรงพระราชดำริเห็นว่า การเล่าเรียนก็เจริญแพร่หลายขึ้นมาก วิชาที่สอบยังน้อยขึ้นและยังคับแคบ ควรจะแก้ไขให้ดีขึ้นตามสมควรแก่กาลสมัยอีกประการหนึ่งบัดนี้ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งโรงเรียนหลวงสอนภาษาอังกฤษ ขึ้นหลายแห่ง และโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษที่เป็นโรงเรียนเซนต์คิกก็ ก็มีหลายแห่ง ควรจะมีแบบวิธีสอบภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้นด้วย อนึ่งกำหนดการสอบวิชาซึ่งมีมาปีละครั้ง 1 นั้น ทรงพระราชดำริเห็นว่ายังห่างระยะนัก เพราะนักเรียนคนใดเข้าสอบไม่ได้ก็ต้องรอไปอีกปี 1 จึงจะสอบได้อีก ยังเป็นทางตัดประโยชน์อยู่ มีพระราชประสงค์จะทรงทำนุบำรุงการเล่าเรียนวิชาให้เจริญ และให้การสอบวิชาเป็นหลักฐานมั่นคงต่อไป จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติต่อไปดังนี้

ข้อ 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติสำหรับการสอบวิชา และให้เปนหน้าที่กรมศึกษาธิการ ต้องรักษาให้เป็นไปตามกระแสพระบรมราชโองการว่าจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงไปเปนประการใด

ข้อ 2 การสอบวิชาในภาษาไทยให้กำหนดเปน 3 ชั้น คือประโยคที่ 1 ชั้น 1 ประโยคที่ 2 ชั้น 1 ประโยคที่ 3 ชั้น 1 วิชาที่จะสอบทั้ง 3 ชั้นนี้ เปนความรู้ยากขึ้นไป เปนลำดับ คือชั้นประโยคที่ 1 สอบความรู้หนังสือตลอดวิธีใช้ตัวสะกดถูกต้องในถ้อยคำสามัญ อ่านหนังสือเรื่องสามัญถูกต้อง ตามวรรคระยะชัดเจนตัวอักษร เขียนถูกต้องตามวิธีใช้ตัวสะกดและระยะวรรคตอน ลายมือเขียนตัวเรียบทั้งหัวคแลบรรจบด้วยเส้นหมึกได้ วิชาเลข รู้ตลอดวิธีบวกลบคูณหารทำโจทย์สามัญได้ตลอด

ชั้นประโยคที่ 2 ความรู้ไวยากรณ์ตลอดอักษรวิธี อ่านหนังสือใบบอกรายงานแลเทศนาวรรณกาพย์กลอน โคลงฉันทลักษณ์ถูกต้องได้ทุกอย่าง แต่งจดหมายแลหนังสือเรื่องต่าง ๆ ได้

ลายมือ เขียนด้วยเส้นหมึกเป็นตัวหวัดบรรจงเรียบได้บนกระดาษใหม่มีบรรทัด วิชาเลขรู้ตลอด
มาตราวิธี

ชั้นประโยคที่ 3 ความรู้ไวยากรณ์ ตลอดควาจักภาควากยสัมพันธ์ฉันทลักษณ์และรู้
ย่อความ เรียงความ แต่งกาพย์ แลอน โคลง ฉันท์ เป็นทุกอย่าง อธิบายเรื่องโดย
บรรยายโวหารแลสนทนาโต้ตอบ ทั้งเทศนาโวหาร ลายมือเขียนเรียบแลเร็ว วิชาเลขรู้
ตลอดเศษวิธี แลลูกคิดตลอดทั้งวิธีทำบัญชี แลรู้จักทำตารางบัญชีต่าง ๆ

ข้อ 3 การสอบวิชาความรู้ภาษา ในภาษาอังกฤษนั้นให้กำหนดเป็น 6 ชั้น
(คือ สแตนด์คาร์ด) เรียกว่าชั้นที่ 1 แลชั้นที่ 2 ที่ 3 ไปโดยลำดับ

ชั้นที่ 1 สอบอ่านอย่าง 1 เขียนหนังสือให้ถูกต้องอย่าง 1 ฝีมือ
เขียนหนังสืออย่าง 1 แปลคำภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยอย่าง 1 แปลคำภาษาไทยเป็น
ภาษาอังกฤษอย่าง 1 ไวยากรณ์อย่าง 1 วิชาเลขอย่าง 1 รวม 7 อย่างด้วยกัน

ชั้นที่ 2 สอบทั้ง 7 อย่าง ๆ ชั้นที่ 1 แลเติมเรียงความในภาษาอังกฤษ
อย่าง 1 สอบความรู้ที่จะพรรณาลักษณะสิ่งของในภาษาอังกฤษด้วยอย่าง 1 จึงเป็น
9 อย่างด้วยกัน

ชั้นที่ 3 สอบทุกอย่างเท่าชั้นที่ 2 ต่างแต่ที่ยากขึ้น

ชั้นที่ 4 สอบทุกอย่างเท่าชั้นที่ 3 เปลี่ยนแต่สอบความรู้ที่จะพรรณา
ลักษณะสิ่งของเป็นสอบความรู้วิชาภูมิศาสตร์

ชั้นที่ 5 สอบอ่านอย่าง 1 แปลความภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยอย่าง 1
แปลความภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษอย่าง 1 ไวยากรณ์อังกฤษอย่าง 1 เรียงความภาษา
อังกฤษอย่าง 1 วิชาคิเลอย่าง 1 วิชาภูมิศาสตร์ อย่าง 1 รวม 7 อย่างด้วยกัน

ชั้นที่ 6 สอบทุกอย่าง อย่างชั้นที่ 5 เติมสอบความรู้พงศาวดารต่าง-
ประเทศ ความรู้เหตุแลเรื่องราวของการค้าขาย ความรู้ดาราศาสตร์ แลสรีรศาสตร์ด้วย

ข้อ 4 แบบแล่ววิธีสำหรับสอบวิชาในภาษาไทยทั้ง 3 ประโยค แลสอบส่วนในภาษาอังกฤษทั้ง 6 ชั้น ตามซึ่งกำหนดไว้ในข้อ 3 นั้น ให้กรมศึกษาธิการเปนพนักงานจัดแลออกประกาศกำหนดลักษณะที่ไปจะสอบได้และไม่ได้ แลแบบวิธีสำหรับสอบนั้น ให้กรมศึกษาธิการเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้เปนคราว ๆ ตามสมควร

ข้อ 5 อธิบดีกรมศึกษาธิการ ต้องเลือกอาจารย์ ซึ่งจะเปนผู้สอนวิชานักเรียน นำรายชื่อขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา เพื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต ก่อนคราวสอบวิชาทุกคราว แลจัดแบ่งการสอบวิชาเปนกองเดี่ยวหรือหลายกองตามสมควร แต่ในกองหนึ่งต้องมีอาจารย์ผู้สอนไม่ต่ำกว่า 3 คน

ข้อ 6 การสอบวิชาตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ ให้สอบปีละ 2 ครั้ง คือในเดือนตุลาคมคราว 1 ในเดือนมีนาคมคราว 1 วันแต่จะมีการชดชวางควรงคเสียคราว 1 หรือเลื่อนไปเดือนอื่นก็ให้อธิบดีกรมศึกษาธิการประกาศ กำหนดเลื่อนวันหรือบอกงดการตามควร แต่ประกาศกำหนดวันสอบวิชาต้องออกก่อนวันกำหนดไม่ต่ำกว่า 15 วัน เพื่อให้นักเรียนรู้ทั่วกันได้ทุกคราว

ข้อ 7 ในการสอบวิชาปีละ 2 ครั้ง จะสอบที่แห่งใดซึ่งเป็นที่กลาง ให้นักเรียนรวมกันมาสอบวิชาที่นั้น หรือผู้ที่สอบไปสอบที่โนโรงเรียนใด เฉพาะแต่นักเรียนในโรงเรียนนั้นแล้วแต่อธิบดีกรมศึกษาธิการจะเห็นสมควร แลกำหนดแจ้งไปในประกาศกำหนดเวลาสอบวิชา

ข้อ 8 ผู้ที่จะสอบไล่นี้ เปนคนกรมใดกรมหนึ่งก็ตาม เปนผู้ที่ได้เรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ นอกจากโรงเรียนหลวงก็ตาม เข้าสอบไล่ได้ตามความประสงค์ทั้งสิ้น

ข้อ 9 นักเรียนคนใดสอบได้ตลอดวิชาถึงประโยคใดชั้นใด ก็ให้กรมศึกษาธิการทำประกาศนียบัตรลงชื่ออธิบดีกรมศึกษาธิการ แลอาจารย์ผู้สอบวิชาให้เป็นสำคัญแก่นักเรียนนั้น

ข้อ 10 บรรดานักเรียนที่สอบวิชาในภาษาไทย ได้ตลอดชั้นประโยคที่ 2 ขึ้นไป แลนักเรียนซึ่งสอบวิชาภาษาอังกฤษได้ตลอดชั้นที่ 4 ขึ้นไป ถ้าเปนบุตรหมู่ไพร่หลวงกรมใด ๆ ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ให้พ้นหมู่พ้นสังกัดทุกคน ถ้าเปนคนแขนขาวิกิโปรดเกล้า ๆ ให้

ประกาศนียบัตรนั้นแทนตัวคัมภีร์ได้ตลอดไป ผู้ที่พ้นหมูปันสักแล้วจะไปทำมาหากินตามลำพังไม่รับราชการก็ได้ แต่ต้องมีสักงัดขึ้นอยู่ในกรมศึกษาธิการ เพื่อเวลาที่สมควรจะรับราชการในกรมใดกรมหนึ่ง เมื่อจะไปรับราชการกรมใดกรมหนึ่ง ต้องให้กรมศึกษาธิการทราบความก่อนให้กรมศึกษาธิการแห่งจำหน่ายไว้ในใบอนุญาตสัก

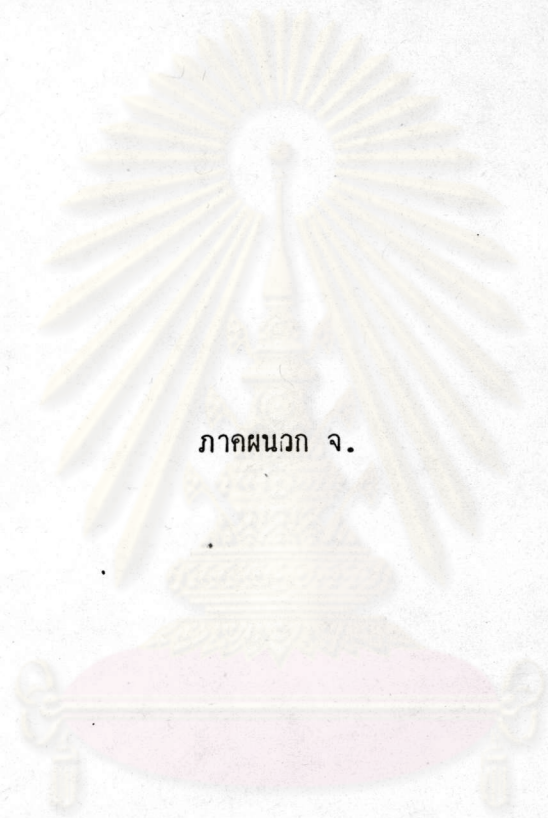
ข้อ 11 การสอบวิชาตามพระราชบัญญัตินี้ ให้สอบแต่เดือนมีนาคม รัตนโกสินทร์ศก 110 เป็นคราวกันไป

ข้อ 12 เมื่อได้สอบโดยแบบแลวิธีพระราชบัญญัติใหม่นี้แล้ว ถ้าจะมีผู้เข้าสอบไล่วิชาประโยคตอนอย่างเก่า ก็ยอมให้เข้าสอบได้อีก 3 คราว ไล่หนังสือ ถ้าพ้นนั้นไปแล้วต้องให้สอบได้แต่ตามพระราชบัญญัติใหม่นี้อย่างเดียว แต่นักเรียนคนใดจะเข้าสอบไล่ในคราวเดียวกันทั้งอย่างเก่าและอย่างใหม่เป็นไม่ได้

พระราชบัญญัติทรงตั้งไว้ ณ วันที่ 17 กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร์ศก 109 เป็นวันที่ 8134 ในรัชกาลปัตยุบันนี้.

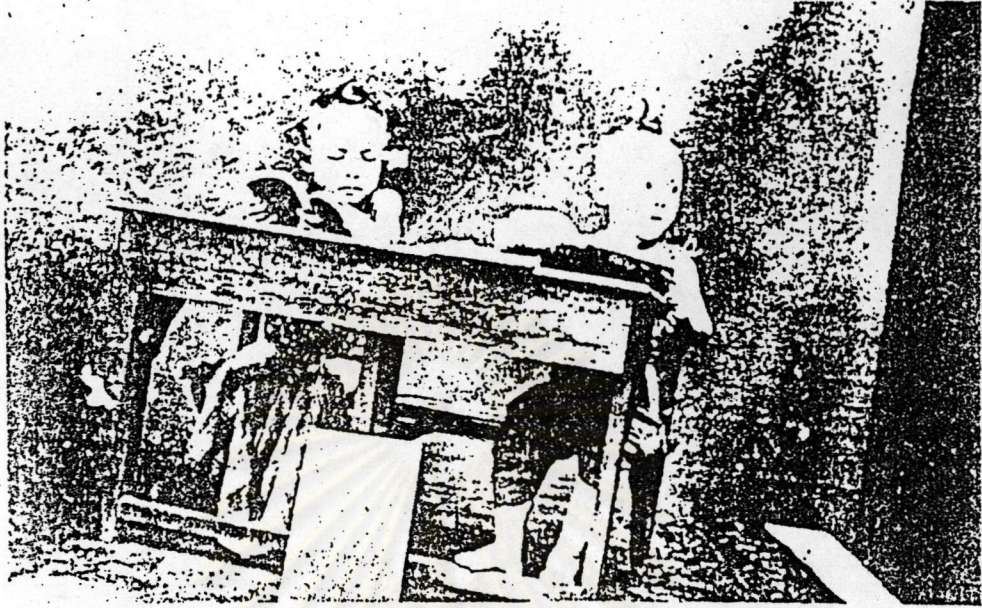
จาก ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 8 ร.ศ. 110 หน้า 26

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

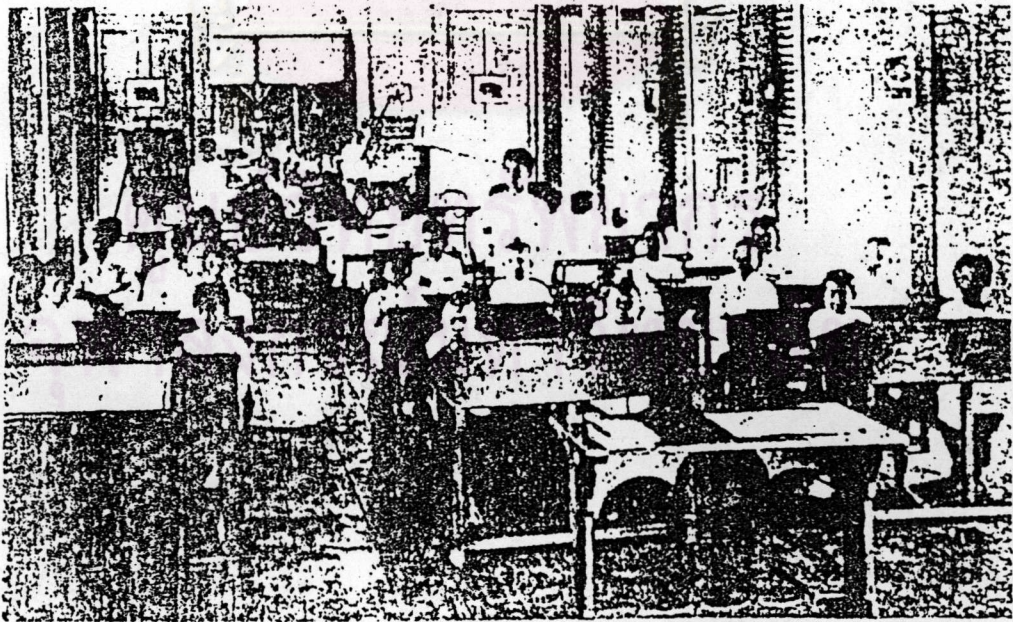

ภาคผนวก จ.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

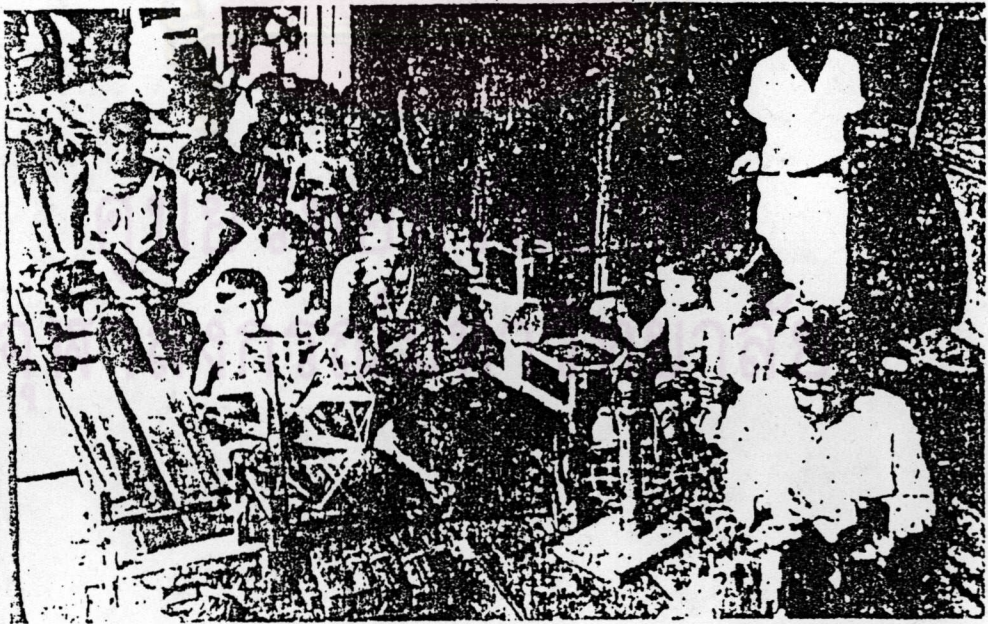
การเขียนหนังสือภายในวังของพระบรมวงศานุวงศ์ เด็กในภาพคือ หม่อมเจ้าหญิง ศิวฉวีวิลาศ ดิศกุล และหม่อมเจ้าหญิงทักษิณาทร ดิศกุล

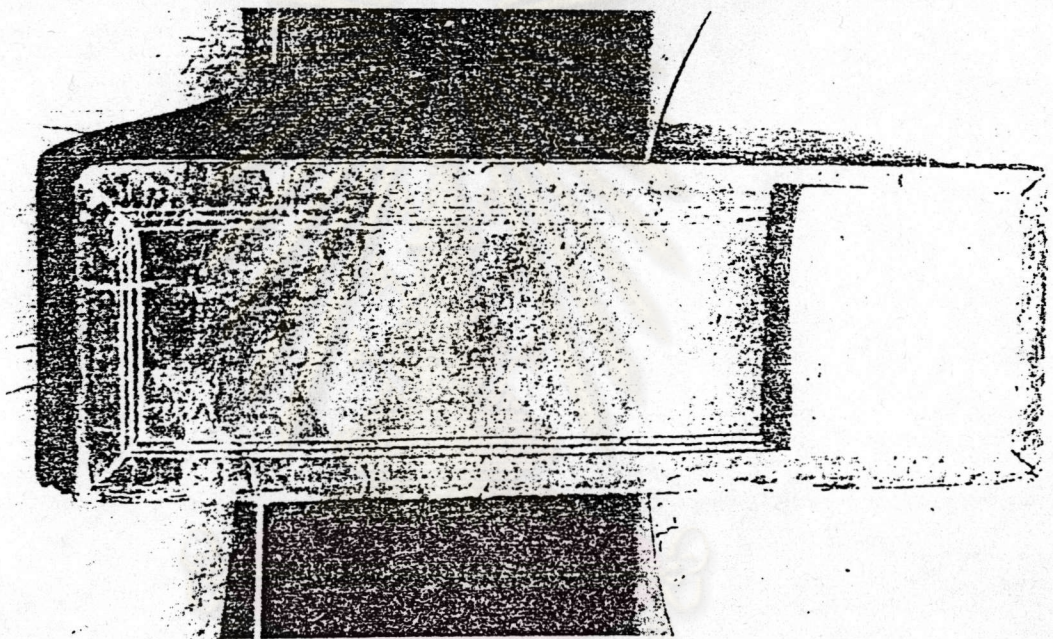
การศึกษาคณะอักษรสมัยใหม่ของ "ทวยราษฎร์" รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระสงฆ์สอนหนังสือเด็ก การสอนเรียกว่า "ท่องหนังสือ"

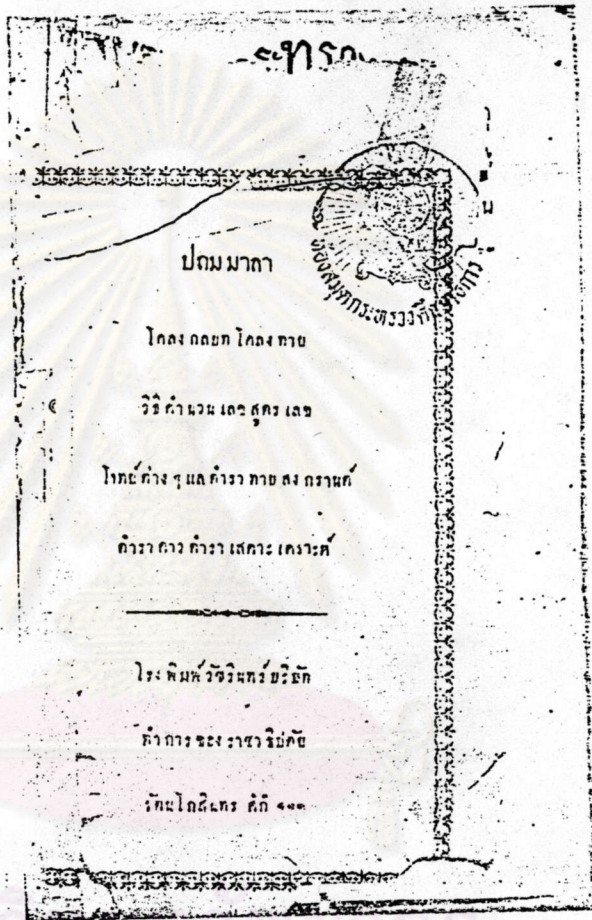

การเขียนทอผ้าและเขียนปักดักร้อยของเด็กผู้หญิงในครัวเรือน

จินดามณี ซึ่งจัดถือว่าเป็นแบบเรียงภาษาไทยเล่มแรกและเป็นแบบเรียง
 เก่าที่สุดของไทยเท่าที่ปรากฏหลักฐานเหลืออยู่
 (ภาพนี้ถ่ายจากหอสมุดแห่งชาติ)

ศูนย์วิจัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

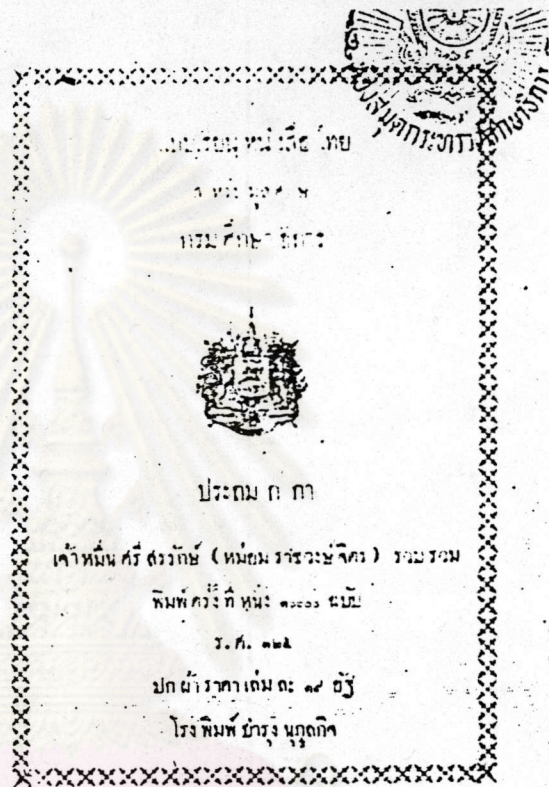

ปดุมมณฑล หรือประดุมมณฑล กล่าวกันว่าผู้แต่งคือพระเทพโมลี (นามเดิมว่า ผัง หรือ หัง) แห่งวัดราชบูรณะ เข้าใจว่าคงจะแต่งในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นหนังสือที่โบราณนักปราชญ์ชมเชยสรรเสริญชกชองมาก เลขเป็นหนังสือสอนอ่านแก่กุลบุตร สมัยก่อน ๆ

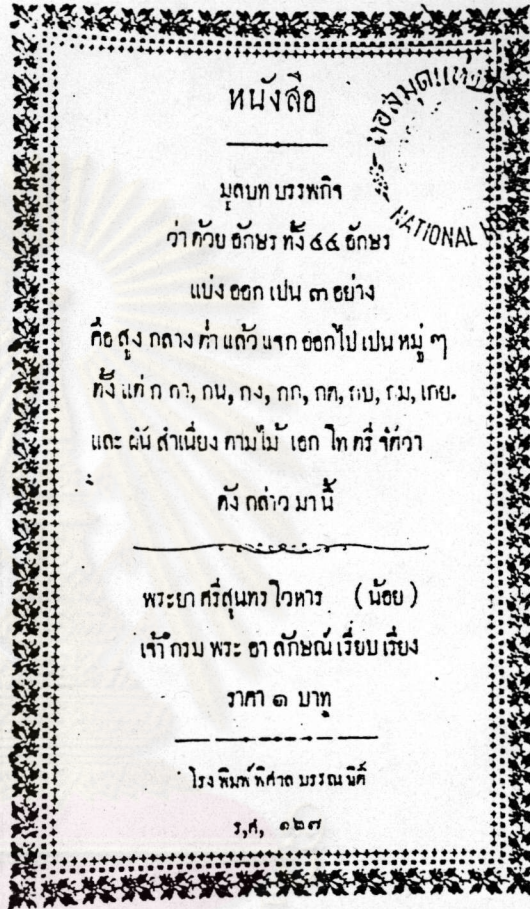
ปณ ก กา แจกตก สำหรับพิมพ์เรียน พิมพ์ที่โรงพิมพ์วิบูลย์กิจ
 ตำบลบางกอกแหลม ร.ศ. ๑๐๘ (พ.ศ. ๒๔๓๓)

ศูนย์วิจัยทางพันธุศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หนังสือประถม ก กา รุ่นหลัง
 หนังสือประถม ก กา มีหลายฉบับด้วยกัน ฉบับนี้เจ้าหมื่นศรีศรีธรราช
 (หม่อมราชวงศ์จิตร สุกสันต์ ๓ อยุธยา ภาพแสดงเป็นพระยาศรีวรวงศ์) เป็นผู้รวบรวมขึ้น สำหรับชั้นมูลศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หนังสือเล่มแรกในชุดแบบเรียนหลวงนี้คือหนังสือมุตบทบรรพกิจ ตำรับที่ได้อ่านเป็นเบื้อง
 แรกที่สุด ใช้ในโรงเรียนหลวงใน พ.ศ. ๒๔๑๔ แต่งโดยพระยาศรีสุนทรโวหาร
 (น้อย อาจารย์บางกร) ภาวนีได้รับความเอื้อเฟื้อ จากหอสมุดแห่งชาติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กระทรวง
ธรรมการ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน	พิมพ์
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน	พิมพ์
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน	พิมพ์
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน	พิมพ์
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน	พิมพ์
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน	พิมพ์
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน	พิมพ์
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน	พิมพ์
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน	พิมพ์
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน	พิมพ์

วาหนะนิพนธ์ เป็นแบบเรียนเล่มที่ ๒ ในชุดแบบเรียนหลวงเล่มนี้ไม่มีปกหน้า (เพราะขาดหายไป) จึงไม่ทราบสถานที่และบทพิมพ์ แต่เป็นหนังสือที่เก่าหายากมากเล่มหนึ่ง

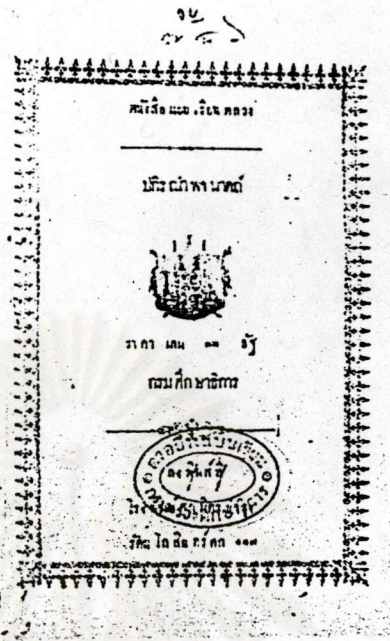
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อักษรประกอบ
พิมพ์ครั้งที่ ๒ เมื่อ ร.ศ. ๑๐๕ (พ.ศ. ๒๔๓๓)

ส่งใบทูลเกล้าฯ
พิมพ์เมื่อ จ.ศ. ๑๒๕๐ (พ.ศ. ๒๔๓๑) แปลคำศัพท์ที่ใช้ในส่งใบทูลเกล้าฯ

ปฏิรณำพจนาคณั ของ พระยาตรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)
พิมพ์ที่โรงพิมพ์ศุภนิมิตรบารุง ร.ศ. ๑๑๗ (๒๔๔๑) เป็นแบบเรียนที่หายากมากเล่มหนึ่ง

ก่อนคำแถลง ต้องการให้เห็นตราและใจความ

ศึกษาค้นคว้า
 ชื่อนันทวิภา
 รวบรวมสถิติปาก
 คำถามคนเมฆ
 คำแถลงแจ้งจัดข้อ
 สามหมวดมากมีโน
 กำพูมครไทย
 ไครรักจกช่วยช

หลายหลาก
 พจนเพชน
 ระเบบขบถ นนา
 มากด้อยดองแดง
 ขานไข
 เรองน
 ทานเทบ กัหนา
 เซคอ้างอย่างเห็น

แบบสอนอ่าน

กรมตำรา กระทรวงธรรมการ

กรรมจรรยา เล่ม ๑

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

กัษ

พระยาอนุกิจวิสูตร

เรียบเรียง

—————

พิมพ์ครั้งที่สอง ๒๐,๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๔๖๙

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๑๓ สตางค์

พิมพ์จำหน่ายที่โรงพิมพ์อักษรนิติ บางขุนพรหม

มีกรรมสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

คุรุสภา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ค.๘๘

แบบสอนอ่านหน้าพระราชฎ

เล่ม ๑

สำหรับประถมปีที่ ๒

กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการ

รองอธิบดีฯ โสกา ปาลบุตร

เกษมเรือง

พิมพ์ครั้งที่ ๑ ๑๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๔๗๕

ปีที่กระต่ายราคาเล่มละ ๘ สตางค์

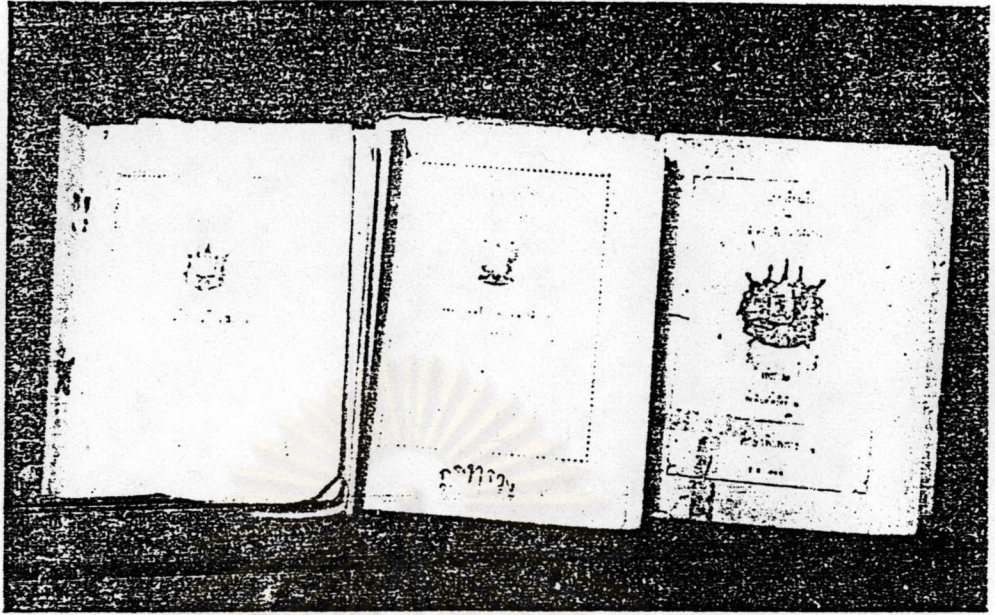
พิมพ์ที่โรงพิมพ์... บางกอก... ถนน...

.....

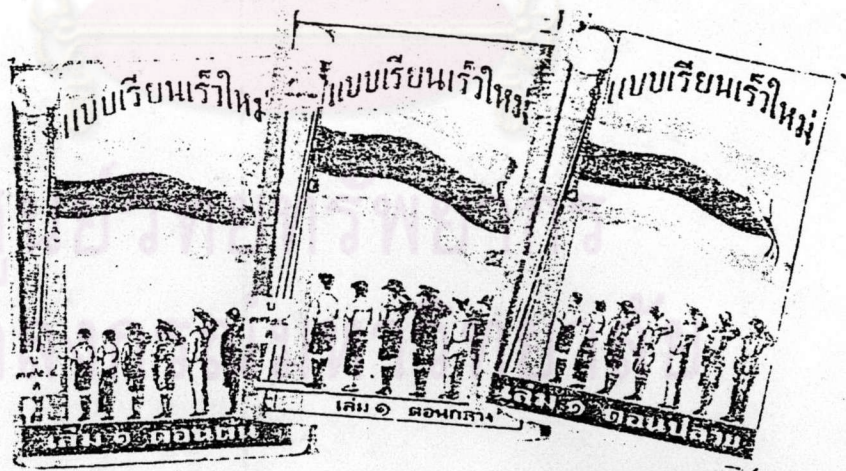
ปี
๒๔๗๕
ส

ศูนย์...
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอนอ่านหน้าพระราชฎ ของนายโสกา ปาลบุตร

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์แบบเรียนเร็วขึ้นมี ๓ เล่ม
คือ เล่ม ๑ ตอนต้น-ปลาย เล่ม ๒ และเล่ม ๓ (มีผู้อ่านแต่งร่วมด้วย)

แบบเรียนเร็วใหม่ เล่ม ๑ ตอนต้น, ตอนกลาง และตอนปลายรวบรวมโดยหลวงครูณกิจวิฑูร
(ชค เมนะโพธิ์) และนายฉันทน์ ขำวิไล

ประวัติผู้วิจัย

นางสาวศุภวรรณ รัตนภุษา เกิดวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501
ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร เมื่อ พ.ศ. 2525 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอาจารย์ 1 ระดับ 4
โรงเรียนรัตนจินะอุทิศ สังกัดกรุงเทพมหานคร

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย